

บทที่ ๔

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท : พัฒนาการจากกฎหมายตราสามดวง จนถึงประมวลกฎหมายอาญา

จากการศึกษาถึงบทบัญญัติความผิดอาญาเกี่ยวกับการดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในกฎหมายไทย ตั้งแต่กฎหมายตราสามดวง จนถึงประมวลกฎหมายอาญา สามารถพิจารณาได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องดังกล่าว มีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงและส่วนที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านของแนวความคิด และบทบัญญัติของกฎหมาย กับทั้งเมื่อได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏว่า ผู้ร่างกฎหมายได้รับอิทธิพลทางด้านแนวความคิดมาจากกฎหมายอาญาของประเทศต่าง ๆ มิใช่น้อย อันเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกฎหมายไทยในกรณีความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทและการดูหมิ่น ให้มีลักษณะและแนวความคิดอยู่ในรูปของกฎหมายที่ทันสมัยตามแบบอย่างของประเทศตะวันตก ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เป็นการถ่ายโอนวัฒนธรรมทางกฎหมายจากวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาสู่วัฒนธรรมไทย ทั้งนี้ พัฒนาการของความผิดอาญา ฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ในกฎหมายฉบับต่าง ๆ นั้น ล้วนย่อมมีปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันไป ซึ่งยังผลให้บทบัญญัติของฐานความผิดดังกล่าวมีแนวความคิด และบทบัญญัติที่แตกต่างกันไปด้วย

ในลำดับต่อไปจะได้ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท โดยจะทำการศึกษากฎหมายในช่วงก่อน และหลังการรับอิทธิพลจากกฎหมายตะวันตก โดยจะพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติดังกล่าว

๔.๑ บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในช่วงก่อนการรับอิทธิพลของกฎหมายตะวันตก

กฎหมายตราสามดวง เป็นกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ และพระราชกำหนดกฎหมายเก่าแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และได้ใช้บังคับในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงประมาณ พ.ศ.๒๓๔๗ จนถึงประมาณ พ.ศ.๒๔๕๐ อันเป็นช่วงระยะเวลาก่อนมีการรับอิทธิพล

ในด้านแนวความคิดทางกฎหมาย นิติวิธีและรูปแบบบทบัญญัติของกฎหมายของประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งตามที่คุณเขียนได้ทำการศึกษาถึงรายละเอียดและองค์ประกอบของบทบัญญัติความผิดอาชญาฐานคหมีนและหมีนประมาทตามที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง มาแล้วในบทที่ ๒ นั้น ดังนั้น การศึกษาในบทนี้ จะวิเคราะห์ถึงปัจจัยแห่งการบัญญัติความผิดอาชญาฐานความผิดทั้งสอง ประกอบกับผลกระทบและบทพ้องของบทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวงดังกล่าว อันเป็นสาเหตุนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการของบทบัญญัติของความผิดอาชญาฐานคหมีนและหมีนประมาทในกฎหมายฉบับต่าง ๆ ภายหลังจากต่อไป

๔.๑.๑ ปัจจัยแห่งการบัญญัติความผิดอาชญาฐานคหมีนและหมีนประมาทในกฎหมายตราสามดวง

กฎหมายนั้น เป็นบรรทัดฐานอย่างหนึ่งในการควบคุมความสงบเรียบร้อยของสังคม และกฎหมาย ก็นับได้ว่าเป็นได้ทั้งผลิตผลของสังคม และเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะฉะนั้น บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั่นเอง ย่อมเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายฉบับนั้น ๆ มีผลใช้บังคับอยู่ ในเมื่อกฎหมายตราสามดวงนั้น เป็นกฎหมายเก่าที่สันนิษฐานว่าเป็นกฎหมายที่มีมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา และคงมีบทบัญญัติจำนวนไม่น้อยที่ได้บัญญัติขึ้นใหม่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และมีการตราพระราชกำหนดใหม่เพิ่มเติมจนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๕ ดังนั้น การศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายตราสามดวง ก็จะช่วยให้มองเห็นภาพของสังคมไทยในสมัยก่อนได้ชัดเจนมากขึ้น และในทางกลับกัน ก็จะสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัจจัยทางสังคม อันมีผลต่อการนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายดังกล่าวได้อีกด้วย

กฎหมายตราสามดวง ในส่วนของพระราชศาสตร์ และพระราชนิติศาสตร์ มีรูปแบบเป็นพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ หลายฉบับ ซึ่งประกาศในหลายรัชสมัย โดยมีการแบ่งแยกออกเป็นกฎหมายในเรื่องลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งจากการศึกษา พบว่าแนวความคิดทางกฎหมาย อันนำมาสู่การบัญญัติความผิดอาชญาฐานคหมีนและหมีนประมาท ตามที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ระบบศักดินา

ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ ๒ ว่า ระบบศักดินาของไทย แม้ตามบทพระไอยการในกฎหมายตราสามดวง จะมีฐานอัตราการคำนวณจากเนื้อที่ดินที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถถือครองได้ แต่ในทางความเป็นจริงแล้ว ระบบศักดินาของไทย ไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องสิทธิในการถือครองที่ดิน หากแต่เป็นสิทธิในการควบคุมจำนวนไพร่ คือ ประชากร ซึ่งจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ เพราะไพร่เป็นกำลังหลักในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในยามสงบ และเป็นกำลังทหารในยามสงคราม ดังนั้น หากว่าชนชั้นผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมไพร่ได้ ย่อมสูญเสียอำนาจในการควบคุมสังคม^๑ ดังนั้น ระบบศักดินา จึงเป็นหัวใจหลักของการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ระบบศักดินา ได้แบ่งแยกประชาชนในสังคมออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ กัน โดยหลักแล้วประกอบด้วย ๒ ชั้น คือ มุลนาย ซึ่งเป็นชนชั้นผู้ปกครอง อันประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางที่มีศักดินาตั้งแต่ ๔๐๐ ขึ้นไป และอีกชนชั้นหนึ่งคือ ไพร่ ซึ่งเป็นชนชั้นผู้ถูกปกครอง โดยทั่วไป ไพร่จะแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ไพร่หลวง เป็นไพร่ที่อยู่ในสังกัดของพระมหากษัตริย์โดยตรง ไพร่สม คือไพร่ที่อยู่ในสังกัดของขุนนาง และไพร่ส่วย คือ ไพร่ที่มีหน้าที่แสวงหาของมีค่าที่รัฐต้องการมาเพื่อทดแทนการที่ตนไม่ต้องรับราชการส่วนทาส นั้นก็ถือเป็นชนชั้นผู้ถูกปกครองด้วย โดยจะอยู่ภายใต้การปกครองของนายเงิน^๒ ซึ่งบุคคลทั้งหลายในสังคมนี้ มีความผูกพัน มีหน้าที่ และมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันด้วยพันธะแห่งศักดินา ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ กล่าวคือ ไพร่จะต้องยอมตนเข้าอยู่ในความปกครองและแบ่งปันผลประโยชน์ที่ตนทำมาหาได้ส่วนหนึ่งให้แก่มุลนาย ไพร่จะอยู่เป็นอิสระโดยไม่อยู่ในสังกัดมุลนายไม่ได้ และในทางกลับกัน แม้มุลนายจะมีอำนาจบังคับบัญชาไพร่ในสังกัดตนโดยเด็ดขาดก็ตาม แต่ก็จะต้องดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่ไพร่ในสังกัดของตนตามสมควร รวมไปถึงต้องมีความรับผิดชอบต่อความประพฤติของไพร่ในสังกัดของตนด้วย^๓ ความสัมพันธ์ในสังคมของระบบศักดินาที่ต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์เกี่ยวเนื่องกันอยู่นี้ จึงเป็นที่มาของ

^๑ พิพัฒน์ พสุธารชาติ, รัฐกับศาสนา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕๔ - ๒๕๕.

^๒ ม.ร.ว.อภินันท์ รพีพัฒน์, “สังคมไทยในกฎหมายตราสามดวง : โครงสร้างในกระดองกฎหมาย,” ใน กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย, หน้า ๔๗ - ๔๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ที่ผู้มีศักดินาน้อย คือ ไพร่ ต้องเคารพเชื่อฟังและยอมตนอยู่ในบังคับบัญชาของผู้มีศักดินาสองกว่า หรือผู้ที่เป็นมุลนาย หากมีการกระทำอันเป็นการไม่เชื่อฟังคำสั่งคำบัญชา และไม่เคารพต่อผู้มีศักดินาสองกว่า ย่อมเป็นการละเมิดต่อพันธะแห่งระบบศักดินา และเป็นการกระทบกระเทือนต่ออำนาจการปกครองโดยตรง เพราะฉะนั้น กฎหมายตราสามดวงจึงต้องมีบทบัญญัติที่ต้องลงโทษต่อผู้ที่ละเมิดดังกล่าว จึงสามารถพิจารณาได้ว่า เจตนาธรรมที่สำคัญยิ่งของกฎหมายตราสามดวง ประการหนึ่ง ก็คือ ความพยายามในการให้ความคุ้มครองความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระบบศักดินา เพื่อความสะดวกของรัฐในการควบคุมไพร่ ให้อยู่ภายใต้กรอบและกฎระเบียบฉบับอื่น ๆ ที่ออกโดยชนชั้นผู้ปกครองด้วยความสงบเรียบร้อย และเป็นหลักประกันในการช่วยกำจุนสถาบันการปกครองของชนชั้นผู้ปกครองให้มีความมั่นคงตลอดไป^๔

ดังนั้น บทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ในบางมาตรา ก็ย่อมได้รับอิทธิพลแนวความคิดในการบัญญัติอันเนื่องมาจากปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระบบศักดินานี้ด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งจากการศึกษา ผู้เขียนสันนิษฐานว่า บทบัญญัติในพระไอยการฉบับต่าง ๆ ที่น่าจะได้รับแนวความคิดทางกฎหมายมาจากปัจจัยในเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลในระบบศักดินาดังกล่าวนี้ ได้แก่

ก. บทบัญญัติในพระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ ความผิดฐานดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ ถึงแม้ว่าในพระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง และพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน จะไม่ปรากฏว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีศักดินาเท่าใด แต่เนื่องจาก พระมหากษัตริย์ทรงอยู่มีสถานะเป็นพระเจ้าแผ่นดินทั้งหมดภายในราชอาณาจักร และพระราชทานศักดินาให้แก่ประชาชนทุกคนในราชอาณาจักร ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของศักดินา จึงทรงมีฐานะอยู่สูงสุดของสังคมในระบบศักดินา และทรงเป็นมุลนายของมุลนายทั้งปวง^๕ เพราะฉะนั้น การดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ จึงเป็นการละเมิดต่อมุลนายในระบบศักดินาเช่นเดียวกัน

ข. บทบัญญัติในพระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๕๘ ความผิดฐานค่าท่านผู้มีบรรดาศักดิ์ ซึ่งเป็นกรณีที่ไพร่ หรือผู้มีศักดินาต่ำกว่า ค่า หรือแสดงการกระทำอันแสดงถึงความไม่เคารพต่อผู้มีบรรดาศักดิ์ คือ มุลนาย ผู้เป็นชนชั้นปกครอง จึงเป็นการกระทำที่เห็นได้ว่าเป็นการละเมิดต่อความสัมพันธ์ในระบบศักดินาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิด

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

ก. บทบัญญัติในพระโอัยการทาส มาตรา ๕๐ ความผิดของทาสที่ใส่ความ นายเงินของตนว่าเป็นกบฏคนร้าย ซึ่งตามกฎหมายตราสามดวงนั้น ทาสเป็นผู้ที่มีศักดิ์ต่ำที่สุดในสังคม มีฐานะเป็นผู้รับใช้ของนายเงินจนกว่าจะหาเงินมาไถ่ถอนค่าตัวที่ตนเองเป็นหนี้ต่อ นายเงินได้จนครบ จึงจะเป็นไทได้ ดังนั้น ทาสจึงมีความสัมพันธ์กับนายเงินตามระบบศักดินา เช่นเดียวกัน คือ ทาสจะต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งคำบังคับบัญชาของนายเงิน เพราะฉะนั้น การที่ทาส ใส่ความนายเงินว่าเป็นคนร้าย จึงเป็นการละเมิดความสัมพันธ์ของบุคคลในระบบศักดินา และจะต้องได้รับโทษจากการกระทำดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน

(๒) ความเชื่อทางศาสนา

ดังที่ได้ศึกษาในบทที่ ๒ แล้วว่า กฎหมายตราสามดวงนั้น มีที่มาจาก คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นคัมภีร์ของศาสนาฮินดู และได้ผ่านการประยุกต์โดยคัมภีร์พระธรรมสัจถัม ของมอญ ซึ่งได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท เพราะฉะนั้น จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า บทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวงจำนวนไม่น้อย ได้บัญญัติขึ้นโดยมีพื้นฐานปัจจัยในการบัญญัติมาจากความเชื่อในทางศาสนา ทั้งจากศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธ

ทั้งนี้ เมื่อคำนึงถึงสภาพสังคมและการปกครองไทยในสมัยก่อน แม้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยจะทรงได้รับเอาความเชื่อของศาสนาฮินดู มาจากการที่กรุงศรีอยุธยาได้มีอำนาจยึดครองเมืองพระนคร จากกษัตริย์เขมร เมื่อประมาณ พ.ศ.๑๘๕๕ แต่อย่างไรก็ดีชนชั้นผู้ปกครองไทยหาได้รับเอาคติความเชื่อในศาสนาฮินดู ที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อวตารของสมมติเทวราชาโดยสมบูรณ์ไม่ หากแต่ได้นำเอาแนวความคิดดังกล่าว มาผสมผสานกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ซึ่งมีอิทธิพลในไทยมาเป็นเวลานานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุด คือ ไตรภูมิพระร่วง^๖ ซึ่งมีหลักการสำคัญในเรื่องบุญกรรม ซึ่งแสดงเหตุที่มาแห่งภพชาติปัจจุบันของมนุษย์ว่า พรหมและเทวดาได้เสวยสมบัติในสวรรค์ชั้นฟ้า เนื่องมาจากได้ทำบุญกุศลยิ่งใหญ่ ส่วนในมนุษย์โลก พระมหากษัตริย์และขุนนาง

^๖ ศรีศักร วัลลิโภดม, พัฒนาการสังคม - วัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕ - ๔๘.

“ได้มีอำนาจปกครองก็เนื่องมาจากการได้ตั้งสมณูปการมีมาแต่ชาติที่แล้ว ส่วนไพร่ ทาสที่ต้องได้รับความยากลำบากในชาติปัจจุบัน ก็เป็นเพราะชาติที่แล้วได้ก่อกรรมไว้ ดังนั้น ไพร่ ทาส จึงต้องยอมรับสถานะนั้นอันเนื่องมาจากบุญกรรมในอดีตชาติของตนเอง”^๖

ส่วนการรับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูนั้น คือการรับเอาการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ในพระราชพิธีต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นอภิมนุษย์ของพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นการกระตุ้นทางจิตวิทยาให้ประชาชนรู้สึกเกรงกลัว และยอมรับนับถืออำนาจของพระมหากษัตริย์ว่าเป็นสมมติเทวราช ที่ประชาชนธรรมดาไม่สามารถเข้าถึง และไม่สามารถต่อต้านได้^๗

ดังนั้น พระมหากษัตริย์สมัยต้นกรุงศรีอยุธยาจึงทรงนำเอาแนวความเชื่อของทั้งสองศาสนา มาผสมผสานรวมกัน เพื่อสนับสนุนความชอบธรรมแห่งอำนาจการปกครองของสถาบันกษัตริย์ โดยทรงอยู่ในฐานะขององค์พระบรมชนกมหาราช ตามคติศาสนาพุทธ คือพระองค์เป็นเสมือนพระโพธิสัตว์มาจุติ ทรงเป็นบุคคลผู้ทรงคุณธรรม บำเพ็ญเพียรตั้งสมณูปการมีจนเป็นที่ยอมรับของมหาชน และได้รับการยกย่องเป็นพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงอยู่ในฐานะองค์สมมติเทวราช ตามคติของศาสนาฮินดู ซึ่งทรงมีหน้าที่ในการประกอบพระราชพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นการแสดงให้ประชาชนได้เห็นถึงอำนาจบุญบารมีของพระมหากษัตริย์ว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่ากับเทพเจ้า

แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าลัทธิศาสนาจะถูกใช้เป็นเครื่องมือรองรับความชอบธรรมของสถาบันการปกครอง แต่ก็หาได้เป็นไปในทางให้ความสำคัญแก่เรื่องการใช้อำนาจของผู้ปกครองโดยเด็ดขาดตามอำเภอใจ ในทางตรงกันข้าม ศาสนาได้เข้ามาบทบาทควบคุมกำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนอันดีงามเหมาะสมตามคุณธรรมทางศาสนา และผู้ปกครอง

^๖ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์, “พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน” ใน พุทธวิบัติ? วิกฤตศาสนาอยุธยาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๑ - ๑๗๖.

^๗ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, รัฐ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๑ - ๔๖.

ก็ได้รับการคาดหวังว่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ถูกปกครอง ในการประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมทางศาสนา^๕ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นผู้ปกครอง และชนชั้นผู้ถูกปกครอง ในสังคมไทยสมัยโบราณ นอกจากจะมีความผูกพันกันด้วยระบบศักดินาแล้ว ยังถูกผูกพันกันด้วยแนวความคิดในทางศาสนาในอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากประเด็นในเรื่องการนำเอาความเชื่อทางศาสนา มาเป็นเครื่องมือรับรองอำนาจความชอบธรรมของสถาบันการปกครองในสมัยโบราณแล้ว ในกฎหมายตราสามดวง ยังมีบทบัญญัติจำนวนมาก ที่พิจารณาได้ชัดเจนว่าได้รับอิทธิพลแนวความคิดการบัญญัติกฎหมายมาจากพระพุทธศาสนา เช่น บทบัญญัติในพระไอยการลักษณะฝ่าฝืน เรื่องความผิดฐานมิชู้ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศีลธรรมเรื่อง กามสุมิจฉาจาร^๖ , หลักการกำหนดอัตราปรับไหม ซึ่งมีที่มาจากศีลธรรมเรื่องทศกฐลกรรม และมโนทวาริต^๗ หรือ พระราชกำหนดห้ามมิให้มีการเล่นก่ดปลาและชนไก่ โดยแสดงเหตุผลของการบัญญัติห้ามว่า เพราะเป็นการเบียดเบียนสัตว์อันเป็นบาป^๘ เป็นต้น

ซึ่งจากการศึกษา ผู้เขียนสันนิษฐานว่า บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในพระไอยการฉบับต่าง ๆ ในบางมาตราดังต่อไปนี้ น่าจะได้รับแนวความคิดทางกฎหมายมาจากปัจจัยในเรื่องความเชื่อในทางศาสนาดังกล่าวนี้ด้วยเช่นเดียวกัน

ก. บทบัญญัติในพระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ ความผิดฐานดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ เพราะตามคติความเชื่อในทางศาสนา พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะอภิมนุษย์ที่เหนือกว่าประชาชนทั่วไป เสมือนกับเทพเจ้า ดังนั้นการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ จึงเป็นการละเมิดต่อความศักดิ์สิทธิ์ในสถานะของพระองค์ ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติว่าการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ จึงเป็นความผิด

ข. บทบัญญัติในกฎหมายแพ่งอาชญา มาตรา ๖๕ ความผิดฐานดูหมิ่นลูกขุนที่กำลังวินิจฉัยพิพากษาอรรถคดี เพราะอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินคดีนั้น เป็นพระราชอำนาจโดยเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงมีหน้าที่ในการวินิจฉัยตัดสินคดีให้เป็นที่ยุติด้วยความเที่ยงธรรม

^๕ พิพัฒน์ พสุธารชาติ, รัฐกับศาสนา, หน้า ๒๖๕.

^๖ พระไอยการลักษณะฝ่าฝืน มาตรา ๓๕.

^๗ พระไอยการพรมศักดิ์ มาตรา ๑๒.

^๘ พระราชกำหนดห้ามมิให้เลี้ยงไก่ชนเล่นก่ดปลาไว้ชนแลก่ดเล่นพนัน จ.ศ.๑๑๗๓

ประกอบด้วยปัญญาและพระมหากรุณาธิคุณ อันเป็นคติธรรมความเชื่อของศาสนาฮินดู ตามที่ปรากฏในตอนต้นของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ และพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานอำนาจนั้นให้ลูกขุน เป็นผู้วินิจฉัยตัดสินคดีแทนพระมหากษัตริย์ในอรรถคดีต่าง ๆ ดังนั้น การละเมิดต่ออำนาจการวินิจฉัยคดีของลูกขุน จึงเป็นการละเมิดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงมีสถานะอันศักดิ์สิทธิ์ด้วยเช่นเดียวกัน

ก. บทบัญญัติในพระไอยการลักษณะวิเวกคดี มาตรา ๓๕ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของบทบัญญัติในเรื่องการดูหมิ่นและหมิ่นประมาท กล่าวคือ การกำหนดว่า กรณีที่จะเป็นความผิดตามกฎหมายที่จะสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีกันได้ จะต้องเป็นการด่าต่อหน้าเท่านั้น เพราะหากเป็นการด่าลับหลัง หรือใส่ความ มิควรให้ฟังถ้อยคำนั้นเอาเป็นถ้อยเป็นความกันเลย เพราะถือว่าเป็นการนิทา ผู้มีใจเป็นธรรมสมควรวางจิตอุเบกขาไม่ควรเชื่อถือถ้อยคำนิทาว่าร้าย ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคติธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

(๓) จารีตประเพณีและความเชื่อท้องถิ่น

บทบัญญัติของกฎหมายตราสามดวง เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการบรรทัดฐานสังคมของสังคมไทยในสมัยโบราณ ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมยังคงต้องผูกพันวิถีชีวิตไว้กับธรรมชาติ จึงมีความจำเป็นต้องเคารพเกรงกลัวสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาประจำชาติของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมก็ตาม แต่ถึงกระนั้น ประชาชนจำนวนไม่น้อยก็ยังคงมีความเชื่อและจารีตประเพณีตามที่เคยนับถือกันมาแต่ดั้งเดิมในท้องถิ่น ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนารองรับ แต่ประชาชนก็สามารถผสมผสานจารีตประเพณีและความเชื่อท้องถิ่นมารวมเข้ากันกับพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว

จารีตประเพณีและความเชื่อบางอย่างก็มีอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนเป็นอย่างสูง แม้ว่าจารีตประเพณีและความเชื่อบางอย่าง จะไม่มีเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มารองรับก็ตาม เช่น ความเชื่อในเรื่องผีसानางไม้ แต่ความเชื่อเหล่านั้นก็มีส่วนความดีงาม ความเหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคม ซึ่งด้วยลักษณะของสังคมไทยสมัยก่อนนั้น เป็นสังคมที่เรียบง่าย ขาดพลวัต และประชาชนในสังคมมีพฤติกรรมในสังคมเป็นไปในกรอบแนวทางเดียวกัน เมื่อมีผู้ที่มีพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากคนส่วนใหญ่ หรือทำผิดจารีตประเพณี หรือความเชื่อ ก็อาจถูกมองได้ว่าเป็นการทำลายความสงบสุขของสังคม และการกระทำผิดบางอย่างที่ก็

มีความเชื่อว่าอาจจะนำภัยอันตรายมาสู่สังคมได้^{๑๓} จนกฎหมายในสมัยก่อน ไม่อาจจะเลยที่จะไม่บัญญัติว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิดได้ เพราะรัฐจะได้ประโยชน์จากการเข้ามาควบคุมความเชื่อของประชาชน กล่าวคือ เป็นการควบคุมพฤติกรรมของประชาชนในสังคมให้อยู่ในรูปในรอยเดียวกัน เพื่อความสงบสุขของสังคม และเป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่มีเจตนาไม่บริสุทธิ์ ใช้ข้ออ้างความเชื่อและจารีตประเพณีในท้องถิ่นใส่ความกล่าวหาผู้อื่นว่าทำผิดจารีตประเพณีหรือความเชื่อท้องถิ่น โดยไม่ผ่านกระบวนการพิสูจน์โดยรัฐเสียก่อน ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อยของสังคมได้

ซึ่งจากการศึกษา ผู้เขียนสันนิษฐานว่า บทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในพระไอยการฉบับต่าง ๆ ในบางมาตราดังต่อไปนี้ น่าจะได้รับแนวความคิดทางกฎหมายมาจากปัจจัยในเรื่องจารีตประเพณีและความเชื่อท้องถิ่น

ก. พระไอยการลักษณะวิวาทคำตี มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง ในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความสัมพันธ์ทางเพศกับญาติสายโลหิตของตนเอง ในกรณีที่ไม่เป็นความจริง ผู้กล่าวหาจึงจะมีความผิดตามมาตราดังกล่าว แต่ถ้าหากกรณีเป็นความจริง ผู้กล่าวหาไม่ต้องรับโทษ แต่ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะต้องมีโทษ ตามที่กำหนดไว้ในพระไอยการลักษณะฝ่าฝืนมาตรา ๓๖ เพราะการสมสู่กันในหมู่ญาติด้วยกันเอง เป็นสิ่งที่ขัดต่อธรรมชาติของมนุษย์ เป็นการขัดต่อจารีตประเพณีอันดีงาม และมีความเชื่อว่า การกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการละเมิดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะทำให้ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ดังนั้น จึงถือเป็นความผิดและต้องลงโทษผู้ที่กระทำขัดต่อจารีตประเพณีนั้นตามกฎหมาย และนอกจากนี้ ยังจะต้องมีพิธีขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และให้พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เพื่อชำระล้างความเป็นอับมงคลอันเนื่องมาจากการกระทำที่ผิดจารีตประเพณีดังกล่าวด้วย^{๑๔}

ข. พระไอยการเบ็ดเสร็จ มาตรา ๑๕๗, ๑๕๘ และมาตรา ๑๖๐ ในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นฉมบกฤษติยา กระสือ กระหาง จะกละ ซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องผีและเวทย์มนต์ไสยศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่น ว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมเช่นว่านั้น อาจนำภัยอันตรายมาสู่ประชาชนในชุมชนได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายมาควบคุมให้การพิสูจน์ว่าบุคคลใดเป็นผีหรือเป็นผู้มีเวทย์มนต์ไสยศาสตร์นั้นเป็นอำนาจของรัฐที่จะพิจารณา

^{๑๓} ศรีศักร วัลลิโภคม, กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย, หน้า ๖๐ - ๖๑, ๗๓ - ๗๕.

^{๑๔} พระไอยการลักษณะฝ่าฝืน มาตรา ๓๖.

ด้วยความละเอียดรอบคอบ เพราะมีฉะนั้น ประชาชนในสังคมซึ่งมีความเชื่อในเรื่องดังกล่าวอยู่ เป็นทุนเดิม อาจดำเนินการต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาด้วยความมีอคติ และก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย ขึ้นในสังคมได้

ตามที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยสาเหตุอันนำมาสู่การบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทตามที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงมาดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถสังเกตได้ว่า เป็นปัจจัยอันเนื่องมาจากสภาพภายในสังคมไทยสมัยก่อนเองทั้งสิ้น อาทิเช่น ระบบการเมืองการปกครอง ความเชื่อในทางศาสนา และความเชื่อของประชาชนในท้องถิ่น โดยแทบปราศจากอิทธิพลการแทรกแซงจากภายนอกประเทศ จึงทำให้กฎหมายตราสามดวงเป็นกฎหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทยสมัยก่อนอย่างแท้จริง

๔.๑.๒ ความบกพร่องของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ในกฎหมายตราสามดวง

แม้ว่ากฎหมายตราสามดวง จะเป็นกฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยก่อน แต่ครั้งเมื่อประเทศไทยต้องเข้าสู่กระแสของการรับอิทธิพลแนวความคิดและความเจริญก้าวหน้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศมหาอำนาจชาติตะวันตก จึงทำให้สภาพสังคมไทยในสมัยต่อมา มีความเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น บทบัญญัติแห่งกฎหมายเดิม ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวงจึงไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยในส่วนของความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายตราสามดวง มีข้อบกพร่อง อันเป็นสาเหตุนำมาสู่การแก้ไขกฎหมายในเวลาต่อมา ดังต่อไปนี้

(๑) การขาดความยืดหยุ่นของกฎหมาย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กฎหมายตราสามดวง มีรูปแบบการบัญญัติกฎหมายแบบของบทสรุปเป็นกรณีเฉพาะ (conclude individual) คือ ระบุรายละเอียดของการกระทำที่เป็นความผิดในแต่ละกรณีอย่างชัดเจน เป็นการบัญญัติกฎหมายโดยคิดจากเหตุ หรือข้อเท็จจริงไปสู่ผลมากกว่าที่จะเป็นการบัญญัติองค์ประกอบของความผิดในรูปแบบของหลักเกณฑ์ทั่วไป (abstract general) จึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายหลายมาตราเพื่ออธิบายองค์ประกอบความผิดของการกระทำที่แตกต่างกันเป็นแต่ละเรื่อง ๆ ไป ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในแต่ละบทบัญญัติของกฎหมาย

ตราสามดวง มีลักษณะที่แจ้งกระด้างและตายตัว ยกตัวอย่างเช่น บทบัญญัติในพระไอยการลักษณะวิเวทคำตี มาตรา ๓๖ "...คำท่านว่าไอ้อีจี้ตรู จี้เมา จี้ชโมย จี้ช่อ จี้ฉลัก จี้ฉวงคนขาย...สรรพคำกันแต่ตัวประการใด ๆ..."^{๑๕} หากกรณีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ไม่ตรงกับรายละเอียดของถ้อยคำของรายละเอียดข้อเท็จจริงในบทบัญญัติมาตราดังกล่าวเลย ก็ไม่มีกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้ได้

(๒) แนวความคิดทางกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่

กฎหมายตราสามดวง เป็นกฎหมายที่รวบรวมขึ้นจากกฎหมายเก่าตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และมีบางส่วนที่ตราขึ้นใหม่ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ผ่านระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่งผู้ร่างกฎหมายในสมัยก่อน ไม่สามารถที่จะคาดการณ์ได้ถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้ แนวความคิดทางกฎหมายของนักกฎหมายในยุคหนึ่ง อาจจะมีการเห็นแตกต่างไปจากแนวความคิดของนักกฎหมายในยุคก่อนก็ได้ เช่นในกฎหมายตราสามดวงนั้น มีแนวความคิดทางกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับกรณีของการค้าซึ่งหน้าเท่านั้น หากเป็นการค้าลับหลัง หรือการใส่ความ ข่มขู่ไม่สามารถดำเนินคดีได้ เพราะถือเป็นเพียงการนิทาที่ผู้ถูกใส่ความไม่ได้ยินกับหู ผู้นั้นจึงไม่ได้รับความเสียหาย^{๑๖} แต่ครั้งในสมัยต่อมา สังคมไทยเห็นว่าการกระทำความผิดด้วยการใส่ความ มีผลทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับความเสียหายมากกว่าการถูกดูหมิ่นต่อหน้า จึงเห็นว่าการหมิ่นประมาทด้วยการใส่ความจึงน่าจะถือมีระวางโทษหนักกว่า ดังนั้น บทบัญญัติความผิดในกฎหมายตราสามดวงที่ไม่สอดคล้องกับแนวความคิดทางกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป จึงไม่อาจรองรับต่อความต้องการของสังคมไทยในเรื่องดังกล่าวได้อีกต่อไป

(๓) บทบัญญัติของกฎหมายไม่ครอบคลุมการกระทำความผิดรูปแบบใหม่

เพราะในขณะที่บัญญัติกฎหมายตราสามดวงนั้น ผู้ร่างคงไม่สามารถคาดคิดได้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในอนาคตได้ เมื่อประเทศไทยได้เปิดรับความเจริญทางด้านเทคนิควิชาการจากประเทศตะวันตก ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก ทั้งนี้ก็ได้เกิดรูปแบบการกระทำความผิดรูปแบบใหม่ ๆ โดยอาศัยเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ซึ่งการกระทำความผิดนั้น มีข้อเท็จจริงขององค์ประกอบความผิด

^{๑๕} พระไอยการลักษณะวิเวทคำตี มาตรา ๓๖.

^{๑๖} พระไอยการลักษณะวิเวทคำตี มาตรา ๓๕.

ที่นอกเหนือไปจากบทบัญญัติที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ยกตัวอย่างเช่น บทบัญญัติความผิดฐานคูหมีนและหมีนประมาทในกฎหมายตราสามดวงนั้น โดยทั่วไปสามารถเห็นได้ว่า เป็นการกระทำความผิดด้วยวาจา คือ การใช้คำพูด ทั้งสิ้น เพราะในสังคมไทยสมัยก่อน ประชาชนที่สามารถอ่านเขียนหนังสือได้นั้นคงมีจำนวนไม่มากนัก ดังนั้น วิธีการสื่อสารที่ง่ายที่สุด คือ การพูดกฎหมายตราสามดวง จึงไม่ได้บัญญัติว่าการกระทำความผิดฐานคูหมีนหรือหมีนประมาทด้วยการทำเป็นหนังสือเป็นความผิด แต่ในเวลาต่อมา ด้วยเทคโนโลยีการพิมพ์หนังสือ จึงมีการผลิตหนังสือพิมพ์ และมีผู้เขียนข้อความอันเป็นการใส่ความหรือคูหมีนลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ เผยแพร่ต่อสาธารณชนทำให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความเสียหาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่เคยมีอยู่ในกฎหมายตราสามดวงไม่ครอบคลุมถึงการกระทำความผิดรูปแบบใหม่ ๆ เช่นนี้

(๔) การกำหนดโทษไม่ชัดเจน

บทบัญญัติบางมาตราในกฎหมายตราสามดวง มีการกำหนดโทษที่ไม่ชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น

- พระโอยการเบคเสรง มาตรา ๑๕๗ "...พิจารณาเป็นสังแลหากเทศส่อท่านตั้งนั้น ท่านให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ" ^{๑๖} "ไม่ได้ระบุไว้ว่า "ลงโทษโดยโทษานุโทษ" นั้น คือการลงโทษด้วยวิธีใดบ้าง

- พระโอยการเบคเสรง มาตรา ๑๕๘ "...ถ้ามิเป็นสังแลมันเสกสันด่า ว่า คู่แก่ท่าน ให้ลงโทษทวนมันแล้วให้ใหม่เท่าค่าตัวผู้ด่า ว่า คู่ ท่านนั้น..." ^{๑๗} กฎหมายก็มิได้ระบุให้ชัดเจนว่า การลงทวนผู้กระทำความผิดนั้น ต้องลงทวนจำนวนเท่าใด

นอกจากนี้ บทบัญญัติบางมาตรา แม้จะเป็นการกระทำความผิดกรรมเดียว ก็มีระวางโทษหลายสถาน เช่น พระโอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ ความผิดฐานคูหมีนพระมหากษัตริย์ มีระวางโทษถึง ๘ สถาน ตั้งแต่โทษหนักที่สุด คือ ฟินคอริบเรื่อน จนถึงโทษที่เบาที่สุด คือ ภาคทัณฑ์ ^{๑๘} ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีระยะห่างของระวางโทษมาก และไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดแน่นอนว่า กรณีใดสมควรต้องระวางโทษสถานใด ดังนี้ จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของ

^{๑๖} พระโอยการเบคเสรง มาตรา ๑๕๗.

^{๑๗} พระโอยการเบคเสรง มาตรา ๑๕๘.

^{๑๘} พระโอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗.

กฎหมายตราสามดวง มีความบกพร่องในเรื่องการกำหนดโทษที่ไม่ชัดเจน ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนของระวางโทษ เป็นการเปิดช่องให้ผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดโทษ ใช้ดุลยพินิจกำหนดโทษต่อผู้กระทำความผิดเองตามใจชอบ ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ซึ่งความบกพร่องของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายตราสามดวงในประเด็นต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์มาดังที่ได้กล่าวข้างต้น น่าจะเป็นสาเหตุอันทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติความผิดฐานดังกล่าวในกฎหมายฉบับต่าง ๆ ในภายหลัง ดังที่จะได้พิจารณาในลำดับต่อไป

๔.๒ บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ภายหลังการรับอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศ

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตกลงทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ประเทศอังกฤษแลประเทศสยาม จุลศักราช ๑๒๑๙ หรือ สนธิสัญญาบาวริง กับ สหราชอาณาจักร ก็ถือได้ว่าเป็นการเปิดประตูของประเทศไทยในการติดต่อเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมหาอำนาจชาติตะวันตก ประเทศไทยก็ได้รับเอาอิทธิพลและความเจริญก้าวหน้าจากชาติตะวันตกมาเป็นอันมาก นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นเรื่องการมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของรัฐต่างประเทศเหนืออำนาจอศาลไทย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสำคัญอันนำไปสู่ความพยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบกฎหมายของประเทศไทย จากบทบัญญัติของกฎหมายตราสามดวง ไปสู่การร่างพระราชกำหนดกฎหมายเฉพาะเรื่องฉบับต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาคความบกพร่องของกฎหมายตราสามดวง จนกระทั่งนำไปสู่การร่างกฎหมายลักษณะอาญาร.ศ.๑๒๙ ในที่สุด

ในการร่างกฎหมายฉบับต่าง ๆ ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลแนวความคิดของชาติตะวันตกนั้น ด้วยความพยายามที่จะให้ชาติตะวันตกยอมรับในประสิทธิภาพของกฎหมายไทย ผู้ร่างกฎหมายฉบับต่าง ๆ จึงได้รับเอาแนวความคิดทางกฎหมายจากประเทศตะวันตก หรือประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากชาติมหาอำนาจตะวันตกเป็นแบบอย่างในการร่างกฎหมายด้วย เพื่อให้กฎหมายไทยนั้นมีความทันสมัย และมีประสิทธิภาพทัดเทียมกับกฎหมายของต่างประเทศ ประกอบกับสภาวะของโลกสมัยใหม่ ที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น เมื่อต่างประเทศมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในเรื่องแนวความคิดของกฎหมายอย่างใด ๆ ประเทศไทยก็ต้องก้าวตามกระแสการ

เปลี่ยนแปลงของโลกให้ทัน ดังนั้น เราจะสามารถสังเกตได้ว่า กฎหมายไทยสมัยใหม่นับแต่ภายหลัง กฎหมายตราสามดวงเป็นต้นมา ต่างได้รับอิทธิพลจากกฎหมายต่างประเทศทั้งสิ้น ไม่ว่าจะในด้าน ของแนวความคิดทางกฎหมาย การวางรูปแบบ หรือถ้อยคำในบทบัญญัติ ซึ่งก่อให้เกิดพัฒนาการทาง กฎหมายของไทยตลอดมา

สำหรับบทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ภายหลังจากได้รับ อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศนี้ จะทำการศึกษาถึงบทบัญญัติที่ปรากฏใน พระราชกำหนด ลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘, กฎหมายลักษณะ อาชญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงกฎหมายในแต่ละฉบับ รายละเอียดของการรับอิทธิพลจากกฎหมายต่างประเทศเข้าสู่ กฎหมายไทย ว่าได้รับอิทธิพลมาอย่างไร ปรากฏในรูปแบบใด ตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่ ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาถึงพัฒนาการของบทบัญญัติ ความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท สมตามความมุ่งหมายของการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

๔.๒.๑ บทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในพระราชกำหนดลักษณะ หมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘

ก. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

จากการศึกษา พบว่าพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูด จาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ นี้ มีความมุ่งหมายในการตรากฎหมายด้วยความจำเป็น เป็นพิเศษ เนื่องจากสภาวะทางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว มีรูปแบบการกระทำ ความผิดอันมีลักษณะเป็นการดูหมิ่นและการหมิ่นประมาทที่แตกต่างไปจากเดิม คือ การหมิ่นประมาท บุคคลด้วยการลงตีพิมพ์โฆษณาในหนังสือพิมพ์ ซึ่งไม่สามารถนำเอาบทพระไอยการใน กฎหมายตราสามดวงมาปรับใช้แก่การกระทำความคิดได้ และถึงแม้ว่าในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๔ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา “ประกาศว่าด้วยมิให้เชื่อฟังเรื่องที่ผู้มีคติไม่ฟังเอาไปลงหนังสือพิมพ์” แล้วก็ตาม แต่เนื่องจาก ประกาศฉบับนี้ เป็นเพียงประกาศห้ามมิให้เชื่อถ้อยคำในหนังสือพิมพ์ที่มีข้อความกล่าวโทษ บุคคลต่าง ๆ เพราะประกอบด้วยความจริงและไม่จริงสับสนกันอยู่ และหากผู้นั้นมีเรื่องกล่าวโทษ ทุกข์ร้อนต่าง ๆ จริง ก็ควรจะไปฟ้องร้องต่อศาล หรือทูลเกล้าถวายฎีกา แต่หากผู้นั้นมาใช้วิธี

โฆษณาตีพิมพ์กล่าวโทษบุคคลอื่น ในภายหลังจะมาราบบังคมทูลขอพระกรุณาฯ ให้ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์อย่างใด ๆ ก็ได้เลย^{๒๐} แต่เนื่องจากประกาศฉบับนี้ไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย และไม่ปรากฏว่า หากมีผู้โฆษณาข้อความกล่าวโทษอันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลอื่นแล้ว จะต้องมิโทษอย่างไร จึงเป็นข้อขัดข้องอยู่ดังนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๕ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติพระราชกำหนดฉบับนี้ขึ้น เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าว

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตอยู่ประการหนึ่งที่สำคัญ คือ พระราชกำหนดฉบับนี้ บัญญัติขึ้นและมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๔ เมษายน ร.ศ.๑๑๘ (พ.ศ.๒๔๔๑) ก่อนหน้าที่จะมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ เพียง ๕ ปีเศษ โดยที่กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๐ จากการศึกษา พบว่า ในช่วงระยะเวลาไล่เรียงกัน ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนที่จะมีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ได้มีการประกาศใช้กฎหมายใหม่แทนการบังคับใช้บทพระโอวาทตามกฎหมายตราสามดวงเป็นจำนวนมาก ซึ่งก็เนื่องด้วยเหตุผลเดียวกัน คือ บทพระโอวาทต่าง ๆ ในกฎหมายตราสามดวงนั้น ไม่ครอบคลุมการกระทำความผิดในรูปแบบใหม่ ๆ หรือมีความสับสนจนไม่อาจปรับใช้ได้ จึงทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญาใหม่ซึ่งทั้งที่ในขณะนั้น ก็ได้มีการตั้งคณะกรรมการ เพื่อกำหนดร่างกฎหมายลักษณะอาญาขึ้นมาแล้ว ใน ร.ศ.๑๑๖ (พ.ศ.๒๔๓๙) แต่เนื่องจากการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งมีลักษณะเป็นประมวลกฎหมาย หรือ Code นั้น จะต้องใช้ระยะเวลาในการร่างพิจารณาสอบสวน และตรวจแก้ไข ซึ่งในระหว่างที่ยังร่างกฎหมายลักษณะอาญาไม่เสร็จนี้ ก็มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องมีบทบัญญัติใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ในการบังคับใช้กฎหมายให้ครอบคลุมกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นจึงได้มีการร่างกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ๆ ไปพลางก่อน ซึ่งกฎหมายใหม่ในช่วงระยะเวลาก่อนที่จะมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ได้แก่ ร่างพระราชกำหนดลักษณะประทุษร้ายแก่ชีวิตร์แลร่างกายมนุษย์ ร.ศ.๑๑๗^{๒๑}, พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดแลเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘, ประกาศลักษณะอื่น ร.ศ.๑๑๙ ฯลฯ เป็นต้น

^{๒๐} “ประกาศว่าด้วยไม่ให้เชื่อฟังเรื่องที่มีคดีไม่ฟ้องเอาไปลงหนังสือพิมพ์” ใน เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๑๕ . รวม ๖๕ เล่ม, หน้า ๓๙๕ – ๔๐๓. (ภาคผนวก ก)

^{๒๑} ธงทอง จันทรางศุ, การปฏิรูปกฎหมายไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ, หน้า ๑๑๗.

ข. การรับอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศเข้าสู่พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายเฉพาะเรื่องฉบับต่าง ๆ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้มีการร่างขึ้นก่อนมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ดังกล่าวนั้น จะเห็นได้ว่า มีความแตกต่างจากบทพระไอยการในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแนวความคิดในทางกฎหมายอย่างมาก และจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า บทบัญญัติในกฎหมายต่าง ๆ นี้ มีรูปแบบการบัญญัติที่มีความใกล้เคียงกับประมวลกฎหมายในปัจจุบัน ซึ่งเป็นกฎหมายสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลในการวางรูปแบบ และแนวความคิดในการบัญญัติมาจากกฎหมายต่างประเทศ เพราะฉะนั้น จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า กฎหมายใหม่ฉบับต่าง ๆ เหล่านี้ ก็น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายต่างประเทศเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ตามที่ได้ศึกษาในบทที่ ๓ แล้ว เกี่ยวกับบทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและการหมิ่นประมาทในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งเมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ แล้ว จะเห็นได้ว่ามีความใกล้เคียงกับบทบัญญัติเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทในหลักกฎหมายอังกฤษ และประมวลกฎหมายอาญาอินเดียอย่างมาก เพียงแต่ในพระราชกำหนดฉบับดังกล่าวไม่ได้แบ่งแยกการกระทำออกเป็นการหมิ่นประมาทด้วยวาจา (Slander) และการหมิ่นประมาทด้วยการทำในรูปของวัตถุ (Libel) ดังเช่นกฎหมายอังกฤษ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงชื่อของพระราชกำหนดฉบับนี้เองที่ว่า "...ด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ..." ย่อมเห็นได้ว่า น่าจะมาจากหลักการแบ่งแยกการกระทำการหมิ่นประมาทออกเป็น Slander และ Libel และการให้ความสำคัญกับเรื่องของการโฆษณาข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทต่อสาธารณชนเป็นสำคัญ ซึ่งก็เห็นได้ว่าเป็นหลักสำคัญของกฎหมายอังกฤษนั่นเอง

อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงเจตนาของการกระทำอันเป็นการหมิ่นประมาท ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๖ ที่ว่า "...ซึ่งตนมุ่งหมายจะหมิ่นประมาทผู้อื่น ฤจะยั่วเย้าให้ผู้อื่น โกรธแค้นด้วย

ข้อความถากถางที่กล่าวมาแล้ว ที่เป็นเหตุประจานผู้อื่นให้ได้รับความเกลียดชัง ความเยาะเย้ย ฤๅความ
สบประมาทดูถูกของมหาชนทั้งหลาย จนเขาต้องเสียชื่อเสียงเกียรติคุณความดีไป”^{๒๒} ก็เห็นได้ว่ามี
ความใกล้เคียงกับหลักกฎหมายอังกฤษ ในเรื่อง Slander ซึ่งมีหลักองค์ประกอบความผิดว่า เป็นการ
แสดงข้อความอันผิดต่อความเป็นจริง อันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยกระทำด้วย
วาจา หรือในรูปแบบใด ๆ ในทำนองเดียวกันซึ่งเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือสบประมาทบุคคล
ให้เสื่อมเสียเกียรติคุณความดี เช่นเดียวกัน

ในมาตรา ๖ ของพระราชกำหนดดังกล่าว ยังได้บัญญัติถึง เหตุยกเว้น
ความผิดที่กฎหมายไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาททั้ง ๘ กรณี ก็มีความใกล้เคียงกับหลักการ
ในเรื่องของ Privilege ในหลักกฎหมายอังกฤษ และบทบัญญัติ มาตรา ๔๕๕ แห่งประมวลกฎหมาย
อาญาอินเดีย ซึ่งมีเหตุยกเว้นไม่ถือเป็นความผิดหมิ่นประมาททั้ง ๑๐ กรณี ดังจะเห็นได้จาก
รูปแบบของการบัญญัติที่มีการวางหลักกฎหมายและบัญญัติข้อยกเว้นความผิดไว้ในมาตราเดียวกัน
อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำที่ปรากฏในข้อยกเว้นความผิดของบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองฉบับ
ก็จะเห็นได้ว่ามีถ้อยคำที่คล้ายคลึงกัน ยกตัวอย่างเช่น พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการ
พูดจาเขียนถ้อยคำที่จ้อออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๖ วรรคสอง ข้อ ๔ ความว่า

“...ข้อความถากถางใด ซึ่งเป็นความจริงแท้แลซึ่งเป็น
หิตานุหิตประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลายควรรู้ทั่วไป แล้วตนนำเอาออกโฆษณาประกาศ ด้วยมีความ
เจตนาจะให้ป็นหิตานุหิตประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลายจะารู้ทั่วไป”^{๒๓}

ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีความคล้ายคลึงกับบทบัญญัติข้อยกเว้นความผิดใน
ประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย มาตรา ๔๕๕ วรรคสอง ข้อยกเว้นที่ ๑ ความว่า

“...ข้อความที่หมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริงอันเป็นประโยชน์ต่อ
สาธารณชนทั่วไป”^{๒๔} ดังนี้ เป็นต้น

^{๒๒} พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จ้อออกโฆษณาการ
ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๖

^{๒๓} พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จ้อออกโฆษณาการ
ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๖.

^{๒๔} ประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย มาตรา ๔๕๕.

บทบัญญัติมาตรา ๕ แห่งพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูด
 ถาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มีความคล้ายคลึงกับบทบัญญัติมาตรา ๕๐๒ แห่ง
 ประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย ซึ่งเป็นเรื่องความผิดและโทษของผู้ขายหนังสือพิมพ์ซึ่งตนรู้ว่ามี
 ข้อความที่หมิ่นประมาทบุคคลอื่นปรากฏอยู่ ดังความที่ปรากฏในมาตรา ๕ แห่งพระราชกำหนด
 ฉบับดังกล่าว ว่า

“...ผู้นั้นได้รู้อยู่แล้วว่าสมุดหนังสือเรื่องต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
 ถาขายลักษณะอักษรอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งตนรับเอามาจำหน่ายขายนั้น มีข้อความถาสิ่งซึ่งต้องห้าม
 โดยพระราชกำหนดนี้ ถาในส่วนหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งเคยออกอยู่นั้น ผู้นั้นได้รู้แล้วว่าหนังสือพิมพ์
 ฉบับนั้นเคยลงข้อความถาสิ่งซึ่งต้องห้ามโดยพระราชกำหนดนี้อยู่เนื่อง ๆ ”^{๒๕}

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ บทบัญญัติมาตรา ๕๐๑ แห่งประมวลกฎหมาย
 อาญาอินเดีย ความว่า

“...ผู้ใดขาย หรือเสนอเพื่อขายสิ่งตีพิมพ์หรือภาพพิมพ์ใด ๆ โดย
 รู้ว่ามีข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลอื่นปรากฏอยู่ ผู้นั้นต้องระวางโทษ...”^{๒๖}

นอกจากนี้ เรื่องการที่ผู้กระทำความผิดสามารถขอมาโทษและวางเงินต่อ
 ศาลเพื่อขอให้คดีสิ้นสุด ตามมาตรา ๑๓ ก็มีความใกล้เคียงกับหลักในกฎหมายอังกฤษ ในเรื่อง
 Apology and Payment into Court by Newspapers or Periodicals

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์แล้ว จะเห็นได้ว่าประมวล
 กฎหมายอินเดียนั้น ก็มีที่มาจากหลักกฎหมายของอังกฤษนั่นเอง เนื่องจากการจัดทำประมวล
 กฎหมายอาญาอินเดีย ค.ศ.๑๘๖๐ นั้น ก็ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายอังกฤษ ดังที่ได้ผู้เขียนได้
 ศึกษาถึงความเป็นมาของประมวลกฎหมายอาญาอินเดียมาแล้วในบทที่ ๓ ประกอบกับเมื่อพิจารณา
 ถึงความพยายามในการร่างประมวลกฎหมายอาญาของไทยฉบับแรก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจชำระและร่าง
 ประมวลกฎหมายอาญา คณะแรก เมื่อ ร.ศ.๑๑๖ โดยมี พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์
 เป็นประธาน และมี นายคอร์เนย์ ชเลสเซอร์ (Corneille Schlessler) เนติบัณฑิตชาวเบลเยียม

^{๒๕} พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดถาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ
 ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๕.

^{๒๖} ประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย มาตรา ๕๐๑.

เป็นกรรมการร่างกฎหมาย ซึ่งทำหน้าที่ตรวจแก้แต่เพียงผู้เดียว และเป็นผู้นำเสนอต่อกระทรวงยุติธรรม เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๔๖ ซึ่งในเวลาต่อมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจชำระประมวลกฎหมายอาญาคณะใหม่ เมื่อ ร.ศ.๑๒๓ โดยมี นายฮอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) เป็นประธาน คณะกรรมการได้พิจารณาว่า ร่างประมวลกฎหมายอาญาฉบับแรกของนายชเลตเซอร์นั้น เป็นการเทียบเคียงมาจากกฎหมายอังกฤษ โดยผ่านทางประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย ซึ่งเป็นแต่เพียงการนำเอาหลักกฎหมายอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบ Common Law มาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของประมวลกฎหมายเท่านั้น ไม่ใช่ระบบประมวลกฎหมายแบบ Civil Law แบบของประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรปอย่างแท้จริง เพราะหากประเทศไทยตัดสินใจที่จะใช้ระบบประมวลกฎหมาย ก็สมควรพิจารณาแบบอย่างจากประมวลกฎหมายของประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Civil Law เป็นหลัก ดังนั้น คณะกรรมการจึงเห็นควรจัดทำร่างประมวลกฎหมายอาญาใหม่ โดยนำเอาแนวความคิดและรูปแบบวิธีบัญญัติกฎหมายมาจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรปเป็นสำคัญ อาทิ เช่น ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส, อิตาลี, เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น จนสำเร็จเป็น กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗^{๒๗} ดังนั้น การจัดทำพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียน ถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ซึ่งมีการจัดทำก่อนกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จึงน่าจะ ได้รับอิทธิพลมาจากหลักกฎหมายอังกฤษ และประมวลกฎหมายอาญาอินเดียดังกล่าวด้วย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบในทางด้านประวัติศาสตร์และหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่มีความสอดคล้องต้องกันแล้ว จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียน ถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ น่าจะได้รับอิทธิพลในด้านแนวความคิด และการบัญญัติกฎหมายมาจากหลักกฎหมายอังกฤษและประมวลกฎหมายอินเดียเป็นสำคัญ

^{๒๗} ชาญชัย แสงศักดิ์ และ วรรณชัย บุญบำรุง, เกร็ดความรู้เกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศ และของไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๐ - ๑๓๔.

ค. ผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ผลกระทบที่ได้รับจากการตราพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จ่อออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ นั้น คือ ประเทศไทยมีกฎหมายสารบัญญัติที่มีความทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อความจำเป็นเฉพาะหน้าในการแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทด้วยการลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลไทยในสมัยนั้น ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของกฎหมายตราสามดวง โดยได้ยอมรับเอาแนวความคิด หลักเกณฑ์ และบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศมาใช้ เพื่อให้กฎหมายไทยมีความทันสมัย เหมาะสมต่อสถานการณ์และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงก้าวเริ่มต้นของการเปิดประตูรับเอาอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศ เข้ามามีบทบาทในการบัญญัติกฎหมายของไทย

แต่ถึงแม้ว่าจะมีการรับอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศมาเป็นหลักสำคัญ แต่ยังคงมีข้อสังเกตด้วยว่า พระราชกำหนดฉบับดังกล่าวนี้ ยังคงมีการรักษาแนวความคิดทางกฎหมายดั้งเดิมของไทยเอาไว้ด้วย ดังจะเห็นได้จาก บทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ตามมาตรา ๔ ซึ่งเป็นแนวความคิดดั้งเดิมมาจากกฎหมายตราสามดวง ถึงแม้ประมวลกฎหมายอาญาอินเดียจะไม่ปรากฏบทบัญญัติฐานความผิดดังกล่าวไว้ แต่ผู้ร่างพระราชกำหนดฉบับดังกล่าวได้พิจารณาถึงเห็นถึงความสำคัญ และความสอดคล้องกับสภาพสังคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการปกครองแบบศักดินา มาสู่การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ทั้งนี้ การบัญญัติพระราชกำหนดฉบับดังกล่าวนี้ สามารถสังเกตได้ว่า ไม่ปรากฏบทบัญญัติที่ได้รับอิทธิพลจากระบบศักดินา หรือความเชื่อในทางศาสนา หรือคติความเชื่อท้องถิ่น ดังเช่นที่เคยปรากฏในบทพระไอยการในกฎหมายตราสามดวง และอิทธิพลปัจจัยเช่นว่านี้ ไม่พบว่าได้ปรากฏในรูปแบบของการบัญญัติกฎหมายไทยอีกต่อไปเลย

๔.๒.๒ บทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายลักษณะอาญา
ร.ศ.๑๒๗

ก. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นับว่าเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายที่สำคัญยิ่งในหน้าประวัติศาสตร์ไทย มีการรับอิทธิพลทางแนวความคิดของกฎหมายต่างประเทศมาใช้ในการร่างกฎหมาย การจัดหมวดหมู่ฐานความผิด การกำหนดลักษณะและองค์ประกอบ

ความคิดที่มีลักษณะเป็นระเบียบ มีลักษณะเป็นการทั่วไป ทำให้สามารถครอบคลุมการกระทำ ความคิด โดยพิจารณาจากหลักทั่วไปเพื่อปรับเข้ามาสู่ข้อเท็จจริงเฉพาะคดีได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายตราสามดวง ก็จะเห็นถึงความแตกต่างของกฎหมายทั้งสองฉบับ ไม่ว่าจะในเรื่องแนวความคิดในการบัญญัติกฎหมาย การจัดประเภทความคิด ลักษณะและองค์ประกอบของความคิด ตลอดไปจนถึงโทษและการบังคับโทษ

มูลเหตุที่สำคัญของการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ก็มีหลายสาเหตุ อาทิ ปัญหาความบกพร่องของตัวกฎหมายตราสามดวงเองที่ไม่มีความทันสมัย ไม่มีการแบ่งแยกความคิดทางแพ่งและอาญาออกจากกัน การระบุโทษซ้ำซ้อน ระดับโทษไม่มีความชัดเจน และไม่เหมาะสม การลงโทษขึ้นอยู่กับอำเภอใจของผู้พิพากษามากกว่าที่จะคำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ฐานความผิดไม่เป็นสากล บทบัญญัติของกฎหมายไม่ครอบคลุมทั่วถึง การกระทำความผิด^{๒๔} ประกอบกับปัญหากรณีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งเป็นเงื่อนไขทางการเมืองก็ยิ่งเป็นตัวเร่งรัดผลักดันให้มีการจัดทำกฎหมายอาญาให้มีความทันสมัย อันจะสามารถเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในประเทศได้ ซึ่งเมื่อได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ แล้ว พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ก็เป็นกฎหมายฉบับหนึ่งที่ได้ถูกยกเลิก ตามบัญญัติกฎหมายแลพระราชบัญญัติซึ่งให้ยกเลิกเสียทำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ตามบทบัญญัติมาตรา ๓ (๑) แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ด้วย^{๒๕}

ส่วนปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท จากแนวความคิดทางกฎหมายและบทบัญญัติเดิมตามที่ปรากฏในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาเป็นบทบัญญัติใหม่ที่ปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น สาเหตุหนึ่ง น่าจะมาจากสาเหตุที่ตัวบทบัญญัติในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ นั้น ได้รับอิทธิพลแนวความคิดและบทบัญญัติส่วนใหญ่ มาจากหลักกฎหมายอังกฤษ และประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย ซึ่งคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายอาญา ที่มีนายออร์ช ปาดูซ์

^{๒๔} กนิษฐา ชิตช่วง, “มูลเหตุของการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗,” หน้า ๗๑ - ๘๕.

^{๒๕} “บัญญัติกฎหมายแลพระราชบัญญัติซึ่งให้ยกเลิกเสีย” ใน เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก, เล่ม ๒๒ . รวม ๖๕ เล่ม (พระนคร : โรงพิมพ์เดลิเมต์, ๒๔๗๘), หน้า ๑๕๑.

เป็นประธาน ได้เคยมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับร่างประมวลกฎหมายของนายชเลสเซอร์ ที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายอังกฤษว่าไม่ใช่แนวความคิดของประมวลกฎหมายในระบบ Civil Law แบบภาคพื้นทวีปยุโรปที่แท้จริง ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ในบทบัญญัติความผิดอาชญาฐานหมิ่นประมาท และความผิดฐานดูหมิ่น ผู้ร่างจึงพิจารณาจากหลักกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายแทน เช่น ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี, ฝรั่งเศส, เนเธอร์แลนด์, ฮังการี ญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งในลำดับต่อไป จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของบทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศที่มีผลต่อการบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ในความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท

ข. การรับอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศเข้าสู่กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗

ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น แม้ว่าจะมีคณะกรรมการร่างกฎหมายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิชาวต่างประเทศจำนวนมาก และกฎหมายที่นำมาใช้อ้างอิงก็ล้วนแต่เป็นกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลของชาติตะวันตกก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ผู้ร่างก็ได้มีความคิดที่จะยอมรับเอาวัฒนธรรมทางกฎหมายแบบตะวันตกมาแทนกฎหมายไทยเสียโดยสิ้นเชิง หากแต่ผู้ร่างมีความประสงค์ที่จะยังคงให้มีการรักษาส่วนแนวความคิดแบบกฎหมายไทยที่ยังดั้งเดิมเอาไว้ โดยพิจารณาแนวความคิดทางกฎหมายแบบตะวันตก ให้มีความสอดคล้องกันกับกฎหมายไทย เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของไทย ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อครั้งเปิดรัฐมนตรีสภา ความว่า

“... ราชกิจที่คิดจะทำกฎหมายนั้น... ตรีตรองดูเหตุการณ์ทั้งหลาย ที่มีเงาะสำหรับกับบ้านเมืองเราอยู่นี้ เป็นสำคัญ เป็นนิตย์ การที่เราคิดจัดการแก้ไขธรรมเนียมให้ดีขึ้นนั้น ต้องให้เป็นการมั่นคง แลประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เราไม่ควรที่จะเปลี่ยนแปลงฤทธิจะจัดการแก้ไขธรรมเนียมที่มีอยู่ทุกวันนี้ให้ใหม่ไปหมดเสียทีเดียวแลไม่ควรที่จะหลับตาเอาอย่างทำตามธรรมเนียมที่มีในที่อื่น หากว่าต้องค่อย ๆ ทำให้ดีขึ้นโดยลำดับในการที่เป็นสิ่งที่ต้องการจะจัดให้ดีขึ้นแล้ว แลเลิกถอนแต่สิ่งที่เป็นแน่แท้ว่าไม่ดี ฤาเป็นของใช้ไม่ได้แล้วเท่านั้น ทุกเมืองอื่น ๆ แลในเมืองนี้เป็นสำคัญทั้งสิ้น ย่อมมีธรรมเนียมหลายอย่างเป็นที่ต้องนับถือกัน ไม่ใช่เพราะว่าเป็น

ธรรมเนียมเก่าแก่มาแต่โบราณ เสมอเหมือนกับอายุของประเทศนี้โดยเฉพาะ หากพบว่าเป็นธรรมเนียมที่สนิทแน่นแฟ้นแก่น้ำใจ และความเชื่อมั่นของอาณาประชาราษฎร แลเพราะว่าจะเลิกถอนธรรมเนียมเช่นนี้เสีย ก็จะไม่เป็นแต่เพียงที่คนไทยเกิดขึ้นแก่บ้านเมืองที่ตั้งอยู่อย่างเดียว หากจะกระทำให้อาณาประชาราษฎร์ไม่เป็นผาสุกด้วย...^{๓๐}

ในทำนองเดียวกัน นายยอร์ช ปาดูซ์ ประธานคณะกรรมการตรวจชำระกฎหมาย ก็มีแนวความคิดเช่นเดียวกันกับพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ดังนี้

๑. เพื่อหาหลักเกณฑ์สำคัญในกฎหมายของไทยที่เคยถือปฏิบัติกันมา และหาทางยกเลิกสิ่งที่เห็นจากประสบการณ์แล้วว่าไม่เหมาะสม

๒. เพื่อนำเอาแนวความคิดอย่างตะวันตกที่เข้ากันได้กับสภาพสังคมของประเทศไทย ซึ่งอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างเต็มที่ บัญญัติขึ้นเป็นกฎหมายในลักษณะสมัยใหม่ ง่ายและชัดเจนตามแบบอย่างการนิติบัญญัติในยุโรปและอเมริกา^{๓๑}

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ได้มีแนวความคิดที่จะรับเอากฎหมายตะวันตกเข้ามาใช้ในกฎหมายไทย โดยพยายามผสมผสานให้เข้ากับ หลักกฎหมายไทย ตลอดจนสภาพสังคมไทย หาได้พยายามลอกเลียนหรือยอมรับเอากฎหมายของตะวันตกมาแทนกฎหมายไทยทั้งหมดโดยสิ้นเชิงไม่ โดยทั้งนี้ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นี้ คณะกรรมการได้พิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญาของต่างประเทศที่ทันสมัยที่สุดในสมัยนั้นเป็นหลักอ้างอิง ซึ่งก็ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาของประเศอังกาเรี (ค.ศ.๑๘๖๘ และ ๑๘๘๕) . ประเทศฝรั่งเศส (ค.ศ.๑๘๑๐) , ประเทศเนเธอร์แลนด์ (ค.ศ.๑๘๘๑) , ประเทศอิตาลี

^{๓๐} พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ (ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๑๗ ถึง พ.ศ.๒๔๕๓) (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร , ๒๔๕๘) , หน้า ๕๘ – ๕๙.

^{๓๑} ยอร์ช ปาดูซ์ , บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗, แปลและเรียบเรียงโดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล , หน้า ๔๘.

(ก.ศ.๑๙๘๐) . ประเทศอียิปต์ (ก.ศ.๑๙๐๔) . ประเทศอินเดีย (ก.ศ.๑๙๖๐) และประเทศญี่ปุ่น (ก.ศ.๑๙๐๓ และ ๑๙๐๗) โดยไม่ผูกพันที่จะใช้ประมวลกฎหมายอาญาระดับของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ^{๓๒}

ซึ่งจากการศึกษาถึงบทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ตามกฎหมายต่างประเทศในบทที่ ๓ จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มิใช่น้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ได้รับอิทธิพลในด้านแนวความคิดในการบัญญัติมาจากกฎหมายต่างประเทศ แต่ก็มิบบทบัญญัติในบางมาตราซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายของประเทศใด ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาเปรียบเทียบถึงอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศที่มีต่อกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จึงจะพิจารณาไปเป็นรายมาตราดังต่อไปนี้

(๑) มาตรา ๕๘ ความผิดฐานหมิ่นประมาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหากษัตริย์ และมกุฎราชกุมาร บทบัญญัติมาตรานี้ ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีที่มาจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศใด แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า มีความใกล้เคียงกับประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๒๗๘ วรรคแรก และวรรคสอง, ประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๑๑๑ และมาตรา ๑๑๒ นอกจากนี้ ยังใกล้เคียงกับประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา ๗๔

(๒) มาตรา ๑๐๐ ความผิดฐานหมิ่นประมาทพระราชโอรส พระราชธิดา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บทบัญญัติมาตรานี้ ก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีที่มาจากประมวลกฎหมายของประเทศใดบ้างเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความใกล้เคียงกับประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม และประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา ๗๖

(๓) มาตรา ๑๑๓ ความผิดฐานหมิ่นประมาทประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ บทบัญญัติมาตรานี้ ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีที่มาจากประมวลกฎหมายของประเทศใดบ้าง แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความใกล้เคียงกับ ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๒๕๗, ประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๑๑๘ ข้อ ๑ และประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา ๕๐ วรรคสอง

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐ - ๕๑.

(๔) มาตรา ๑๑๔ ความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้แทนประเทศอื่นซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มาสู่พระราชสำนัก ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีที่มาจากประมวลกฎหมายของประเทศใดบ้าง แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความใกล้เคียงกับ ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๒๕๘, ประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๑๑๘ ข้อ ๒ และประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา ๕๑ วรรคสอง

(๕) มาตรา ๑๑๖ ความผิดฐานหมิ่นประมาทเจ้าพนักงาน ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีที่มาจากประมวลกฎหมายของประเทศใดบ้าง แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความใกล้เคียงกับ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา ๒๒๔ และประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๒๖๗ (๒)

(๖) มาตรา ๑๕๑ ความผิดฐานหมิ่นประมาทศาล ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีที่มาจากประมวลกฎหมายของประเทศใดบ้าง แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความใกล้เคียงกับ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา ๒๒๒ และมาตรา ๒๒๓

(๗) มาตรา ๒๘๒ ความผิดฐานหมิ่นประมาททั่วไป และหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ปรากฏหลักฐานว่าผู้ร่างกฎหมายได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๕ คงจะเห็นได้จากถ้อยคำในบทบัญญัติ มาตรา ๕๕๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี ถึงองค์ประกอบของการกระทำความผิดว่า "...กระทำโดยการแจ้งข้อความดังกล่าวต่อบุคคลอื่นเกินกว่าหนึ่งคนขึ้นไป..."^{๓๓} เมื่อเปรียบเทียบกับถ้อยคำใน บทบัญญัติ มาตรา ๒๘๒ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ซึ่งมียุทธศาสตร์ประกอบความผิดว่า "...ถ้ามันกล่าวต่อหน้าบุคคลแต่สองคนขึ้นไปก็ดี..."^{๓๔} ดังนั้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองฉบับ มียุทธศาสตร์ประกอบความผิดในการหมิ่นประมาทเหมือนกัน คือ จะต้องเป็นการกล่าวใส่ความต่อบุคคลอื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไป เช่นเดียวกัน

(๘) มาตรา ๒๘๓ เหตุยกเว้นความผิดเนื่องจากการแสดงความคิดเห็น โดยสุจริต ผู้ร่างกฎหมายได้รับแนวความคิดมาจาก ประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๒๖๑ ข้อ ๓ และมาตรา ๒๖๖ ข้อ ๒

^{๓๓} ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๕ วรรคหนึ่ง.

^{๓๔} กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๘๒ วรรคหนึ่ง.

(๕) มาตรา ๒๕๔ การพิสูจน์ความจริงจากข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาท ผู้ร่างกฎหมายได้รับแนวความคิดมาจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๖ และประมวลกฎหมายอาญาฮังการี มาตรา ๒๖๑

(๑๐) มาตรา ๒๕๕ คำให้การของกลุ่มความ หรือทนายความ ที่ให้การต่อศาล ในระหว่างการพิจารณาคดี ไม่ถือเป็นการหมิ่นประมาท ผู้ร่างกฎหมายได้รับแนวความคิดจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๘ และประมวลกฎหมายอาญาอียิปต์ มาตรา ๒๖๖ แต่มีความแตกต่างอยู่ คือ มาตรา ๕๕๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญาอิตาลีนั้น มีความหมายรวมถึงการให้ถ้อยคำต่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ที่กระทำโดยอยู่ในขอบเขตของการกระทำทางปกครอง ย่อมไม่ถือว่าเป็นการหมิ่นประมาทด้วย^{๓๔}

(๑๑) มาตรา ๒๕๖ ผู้เสียหายสามารถมีคำขอให้ศาลริบทำลายหนังสือหรือข้อความที่เป็นการหมิ่นประมาท และลงโฆษณาคำพิพากษาโดยให้จำเลยเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ผู้ร่างกฎหมายได้รับแนวความคิดมาจากประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา ๓๗๓ วรรคสอง

(๑๒) มาตรา ๒๕๗ เป็นการบัญญัติให้คดีความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทเป็นความผิดต่อส่วนตัว และทายาทที่มีสิทธิฟ้องคดีในกรณีเป็นการหมิ่นประมาทผู้ตาย ผู้ร่างกฎหมายได้รับแนวความคิดมาจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๗, ประมวลกฎหมายอาญาฮังการี มาตรา ๒๗๓, ประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๒๗๐ และประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา ๒๓๒

(๑๓) มาตรา ๓๓๕ (๒) และ (๓) ความผิดฐานดูหมิ่นทั่วไป และดูหมิ่นด้วยการโฆษณา ผู้ร่างกฎหมายได้รับแนวความคิดมาจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๔ และประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา ๒๓๑

ค. ผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นับได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ซึ่งจากการศึกษาทำให้ทราบว่า บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้ ก็เพื่อบรรเทาแก้ไขปัญหานั้นเนื่องจาก

^{๓๔} ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๘.

ความบกพร่องของบทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวง และพระราชกำหนดลักษณะหมั้นประมาท ด้วยการพุดตาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ซึ่งจากการที่มีบทบัญญัติดังกล่าวในกฎหมายตราสามดวงนั้น ปรากฏผลกระทบดังต่อไปนี้

(๑) ไทยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีลักษณะเป็นสากล และสอดคล้องกับแนวความคิดทางกฎหมายของประเทศอื่น ๆ เนื่องจากการรับเอาอิทธิพลและแนวความคิดทางกฎหมายของบทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทจากกฎหมายต่างประเทศต่าง ๆ มาบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ทำให้กฎหมายไทยมีความทันสมัย เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

(๒) สามารถแก้ไขปัญหาความบกพร่องของกฎหมายตราสามดวงได้ เนื่องจากกฎหมายตราสามดวง ไม่มีการแบ่งแยกความผิดออกเป็น ความผิดทางแพ่งและอาญา ทำให้บทบัญญัติบางมาตรา เป็นความผิดที่มีโทษทางแพ่ง และบางมาตราเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาปะปนกันอยู่ ส่วนบทบัญญัติตามพระราชกำหนดลักษณะหมั้นประมาทด้วยการพุดตาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ นั้น ก็ยังคงมีความบกพร่องอยู่ในประเด็นที่ว่า ยังไม่ครอบคลุมฐานความผิดบางประการ เช่น ความผิดฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงาน และศาล เป็นต้น แต่กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ได้บัญญัติให้ ความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท เป็นความผิดอาญา โดยสมบูรณ์ ปรากฏบทบัญญัติออกเป็นกรณีต่าง ๆ กัน โดยครอบคลุมฐานความผิดต่าง ๆ โดยครบถ้วน ได้แก่ ความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ ปรากฏในมาตรา ๘๘, ความผิดฐานหมิ่นประมาทพระบรมราชตระกูล ปรากฏในมาตรา ๑๐๐, ความผิดฐานหมิ่นประมาทประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ปรากฏในมาตรา ๑๑๓, ความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศ มาตรา ๑๑๔, ความผิดฐานหมิ่นประมาทเจ้าพนักงาน มาตรา ๑๑๖, ความผิดฐานหมิ่นประมาทศาล มาตรา ๑๕๑, ความผิดฐานหมิ่นประมาททั่วไป มาตรา ๒๘๒ และความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้อื่น ซึ่งหน้า และโฆษณาการหมิ่นประมาทผู้อื่น ตามมาตรา ๓๓๕ (๒) และ (๓) เป็นต้น

(๓) บทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการใส่ความในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ แสดงให้เห็นถึงการรับเอาอิทธิพลทางแนวความคิด หรือค่านิยมของสังคมตะวันตกมาประยุกต์กับสังคมไทย เพราะเหตุว่าแนวความคิด หรือค่านิยมทางสังคมดั้งเดิมของไทยในเรื่องเกี่ยวกับการดูหมิ่นและการหมิ่นประมาท ตามที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงนั้น ให้ความสำคัญกับกรณีของการด่าซึ่งหน้า จึงจะถือว่าเป็นการกระทำความผิดทางวาจาที่จะถือเป็นความผิดที่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีกันได้ หากเป็นการด่าลับหลัง หรือการใส่ความ

ยอมไม่สามารถดำเนินคดีได้ เพราะถือเป็นเพียงการนิโทษที่ผู้ถูกใส่ความไม่ได้ยินกับหู ผู้นั้นจึงไม่ได้
 ได้รับความเสียหาย ซึ่งทั้งนี้ หากพิจารณาโดยภาพรวมของกฎหมายตราสามดวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
 พระไอยการลักษณะวิวาทคำดี จะเห็นได้ว่า มูลเหตุของความผิดที่กระทำต่อชีวิต หรือร่างกาย
 ล้วนแต่เนื่องมาจากการด่า หรือการวิวาทด้วยกันทั้งสิ้น เพราะการด่าต่อหน้า เป็นเหตุให้ผู้ที่ถูกด่า
 ได้รับความดูถูก ดูหมิ่น บังเกิดความอับอาย และอาจตอบโต้ด้วยการทำร้ายร่างกายผู้ที่ด่าก็เป็นได้
 ย่อมจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม ดังนั้น ค่านิยมของสังคมไทยในสมัยก่อน
 จึงให้ความสำคัญต่อการด่าซึ่งหน้ามาก ในฐานะที่เป็นความผิดมูลฐานซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความผิด
 ร้ายแรงประการอื่นตามมา

ในทางตรงกันข้าม สังคมไทยสมัยก่อนกลับมองเห็นว่า การด่าลับหลัง
 หรือการใส่ความนั้น ไม่น่าจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายในสังคมได้ เพราะผู้ถูกกล่าวหาเองก็
 'ไม่ได้ยินกับหู' อีกทั้งคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมเคารพนับถือ
 ก็มีแนวความคิดไม่ให้ยึดถือเรื่องการใส่ความเป็นเรื่องสำคัญ เว้นเสียแต่ในบางกรณีที่กฎหมายต้อง
 ยกเว้นไว้เป็นพิเศษ อาทิเช่น การกล่าวใส่ความถึงพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ดังนั้น ค่านิยมของ
 สังคม จึงไม่ให้ความสำคัญกับกรณีของการด่าลับหลัง หรือการใส่ความ จนถึงขนาดว่าไม่ให้ถือ
 เอาเป็นความผิดเลยทีเดียว ตามที่ปรากฏในพระไอยการลักษณะวิวาทคำดี มาตรา ๓๕ เป็นต้น

ซึ่งในช่วงเวลาที่มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น สังคม
 ไทยได้รับเอาค่านิยมของชาวตะวันตก ในเรื่องเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของสิทธิส่วนบุคคลอันพึงจะ
 ได้รับการปกป้องเกียรติยศ ชื่อเสียง ให้พ้นจากการถูกละเมิดด้วยการใส่ความ ทั้งนี้ เพราะชาวตะวันตก
 มีความเห็นว่า การใส่ความนั้น สามารถแพร่หลายต่อบุคคลที่สามได้อย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้ถูก
 หมิ่นประมาทนั้นได้รับความเสื่อมเสียในสังคมเป็นวงกว้าง ในทางกลับกัน ค่านิยมของสังคมตะวันต
 กกลับไม่ค่อยให้ความสำคัญของการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นมากนัก เพราะถือว่าเป็นเรื่องระหว่าง
 บุคคล บุคคลที่สามไม่ได้รับรู้ด้วย ขอบเขตของความเสียหายต่อชื่อเสียงจะมีอยู่จำกัดมากกว่า ดังที่จะ
 สามารถสังเกตได้จากแนวความคิดและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายตะวันตก ในเรื่อง Defamation ที่มีขึ้น
 เพื่อรองรับในเรื่องของความสำคัญความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท และมีความสำคัญมากกว่าการ
 ดูหมิ่นซึ่งหน้า ดังนั้น ในเมื่อประเทศไทยได้รับเอาอิทธิพลของกฎหมายตะวันตกเข้ามาบัญญัติ
 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ เราจึงพลอยได้รับเอาค่านิยมของสังคมตะวันตกในเรื่องดังกล่าว
 ตามไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของประชาชนในสังคมไทยแต่ดั้งเดิม
 ในกฎหมายตราสามดวง ที่เคยถือว่าการด่าซึ่งหน้าหรือการดูหมิ่น มีความสำคัญมากกว่าการใส่ความ
 หมิ่นประมาทไปโดยสิ้นเชิง

แต่อย่างไรก็ดี บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ก็ยังคงมีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันอยู่ กล่าวคือ บทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำอันเป็นการดูหมิ่น หรือการกระทำด้วยการใส่ความอันเป็นการหมิ่นประมาทก็ตาม กฎหมายก็ล้วนแต่ใช้คำว่า “หมิ่นประมาท” ทั้งสิ้น ซึ่งในที่นี้ สันนิษฐานว่า ผู้ร่างกฎหมายน่าจะได้รับอิทธิพลของการใช้คำว่า “หมิ่นประมาท” นี้มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Defamation” ดังนั้น จึงสามารถทำความเข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใด บทบัญญัติในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนด้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จึงปรากฏแต่เพียงคำว่า “หมิ่นประมาท” ทั้งในกรณีของการกระทำอันเป็นการดูหมิ่น และการกระทำอันเป็นการหมิ่นประมาท ซึ่งก็น่าจะเป็นเพราะ ผู้ที่แปลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ เป็นภาษาไทย ได้รับเอาอิทธิพลของคำว่า “หมิ่นประมาท” มาจากพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนด้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ซึ่งก็น่าจะเข้าใจได้ว่า คำว่า “หมิ่นประมาท” ในพระราชกำหนดฉบับดังกล่าว ก็รับเอาอิทธิพลมาจากบทบัญญัติ มาตรา ๔๕๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย ซึ่งก็สามารถสืบสาวไปได้ถึงอิทธิพลของกฎหมายอังกฤษนั่นเอง และถึงแม้ว่า ในขณะที่มีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ เป็นภาษาต่างประเทศ ผู้ร่างจะได้จำแนกความแตกต่างของการกระทำอันเป็นดูหมิ่น (insult) และการกระทำอันเป็นการหมิ่นประมาท (defamation) ไว้แล้วในบทบัญญัติก็ตาม แต่ในช่วงเวลาดังกล่าว กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ก็ยังมีได้จำแนก ออกเป็นคำว่า “ดูหมิ่น” และ “หมิ่นประมาท” ดังเช่นที่จะปรากฏต่อมาในประมวลกฎหมายอาญา แต่อย่างไร

แต่ทั้งนี้ จากการศึกษา ก็สามารถทำให้เข้าใจได้ว่า ถึงแม้บทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จะมีแต่คำว่า “หมิ่นประมาท” แต่นักกฎหมายไทยในสมัยนั้น ก็มีความเข้าใจถึงลักษณะของความแตกต่างในทางข้อเท็จจริงของคำว่า “หมิ่นประมาท” ในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องแต่ละมาตราเป็นอย่างดีแล้วว่า มาตราใด คำว่า “หมิ่นประมาท” มีความหมายแต่เฉพาะการกระทำอันเป็นการดูหมิ่น หรือมาตราใด มีความหมายแต่เฉพาะเป็นการกระทำอันเป็นการใส่ความ หรือมาตราใด มีความหมายรวมทั้งสองประการ

นอกจากนี้ ด้วยการบัญญัติองค์ประกอบของความผิดในความผิดฐานหมิ่นประมาทในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ได้กำหนดว่า จะต้องมีการใส่ความต่อบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งทำให้ยากต่อการพิสูจน์ความผิด และจะกลายเป็นสาเหตุหนึ่งของการแก้ไขบทบัญญัติความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญาต่อไป

๔.๒.๓ บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญา

ก. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ตลอดระยะเวลาที่ประเทศไทยได้มีกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ บังคับใช้มาเป็นเวลาประมาณ ๔๘ ปี สภาพการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคม มีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก เช่น การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ประกอบกับบทบัญญัติตามที่ปรากฏความในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ในหลายมาตรา ไม่ทันสมัย และไม่ครอบคลุมถึงการกระทำความคิดใหม่ ๆ อีกทั้งภาษาและถ้อยคำที่ใช้ในกฎหมาย หลายถ้อยคำยังคงเป็นคำศัพท์เก่าและทำความเข้าใจได้ยากในปัจจุบัน หรือบางคำก็มีปัญหาในการตีความ และความหลากหลายของความหมายที่ไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายมาตราดังกล่าว หลักการของกฎหมายบางอย่างไม่สอดคล้องกับกาลสมัย และความนิยมของนานาอารยประเทศ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนกระทั่ง พ.ศ.๒๔๕๕ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงและเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ หลายแห่งกระจัดกระจายกันอยู่ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเห็นสมควรมีการจัดทำร่างประมวลกฎหมายอาญาขึ้นใหม่

แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจาก โดยหลักการและบทบัญญัติในบางมาตราของกฎหมายลักษณะอาญาเดิมก็มีข้อดีอยู่แล้ว ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญาที่ร่างขึ้นใหม่ก็ยังคงดำเนินตามแนวทางของกฎหมายลักษณะอาญา เพียงแต่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหลักกฎหมายและถ้อยคำให้มีความทันสมัยและเข้าใจง่าย นอกจากนี้ คณะกรรมการร่างกฎหมายยังได้สอบถามไปยังหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ อาทิเช่น กรมตำรวจ กรมอัยการ ศาลยุติธรรมต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อสอบถามแนวความคิด และข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายเดิม และควรจะมีบัญญัติใหม่อย่างไร เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายนั้น ๆ

ในส่วนของบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทนั้น ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ ได้บัญญัติถึงลักษณะของการกระทำในแต่ละมาตราให้มีความชัดเจนมากขึ้น จากเดิม ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ล้วนแต่ใช้คำว่า “หมิ่นประมาท” ด้วยกัน ทั้งสิ้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว หาได้หมายถึง “หมิ่นประมาท” ซึ่งหมายถึงการใส่ความทั้งหมดไม่ ในบางมาตราอาจมีความหมายแต่เฉพาะว่าเป็นการ “ดูหมิ่น” แต่ในบางมาตราก็อาจมีความหมายทั้งเป็นการดูหมิ่นและเป็นการหมิ่นประมาทด้วยดังที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ ๒ รวมถึงการแก้ไของค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วย

ข. การรับอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศเข้าสู่ประมวลกฎหมายอาญา

ในส่วนของแนวความคิดในการแบ่งประเภทความผิด ประมวลกฎหมายอาญายังคงรับแนวความคิดมาจากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ เกือบทั้งสิ้น ยกเว้นแต่ในบางมาตราที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ คือ

(๑) ยกเลิกความผิดฐานหมิ่นประมาทพระราชโอรส พระราชธิดา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๐๐ ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา ฉบับที่ ๗ พุทธศักราช ๒๔๗๘

(๒) มาตรา ๓๒๖ ความผิดฐานหมิ่นประมาททั่วไป เดิมกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๒๘๒ องค์กรประกอบความผิดจะต้องมีการใส่ความต่อบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคนขึ้นไป ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๕ นั้น ประมวลกฎหมายอาญา ได้แก้ไของค์ประกอบความผิดใหม่ เป็นการใส่ความต่อบุคคลอื่นแม้เพียงคนเดียว ก็เป็นความผิด ซึ่งปรากฏหลักฐานว่า ได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายอาญาสวีต มาตรา ๑๗๓ ข้อ ๑ วรรคหนึ่ง^{๓๖} ซึ่งมีความว่า “ผู้ใดกล่าวต่อบุคคลอื่น เป็นการใส่ความผู้หนึ่งผู้ใดก็ดี หรือเป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมของผู้หนึ่งผู้ใดก็ดี อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อเกียรติยศ หรือเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงอย่างใดอันเป็นการประทุษร้ายต่อชื่อเสียงของผู้อื่น”^{๓๗} ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีข้อความที่ใกล้เคียงกับ บทบัญญัติ มาตรา ๓๒๖ แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ ความว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง...”^{๓๘} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรประกอบความผิด ซึ่งกำหนดว่าแม้เพียงเป็นการใส่ความต่อบุคคลอื่นแม้เพียงคนเดียวก็เป็นความผิดแล้ว

(๓) มาตรา ๓๒๗ การหมิ่นประมาทผู้ตาย แต่เดิม กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๒๘๗ บัญญัติแต่เพียงในกรณีที่ผู้ถูกหมิ่นประมาทถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้ร้องทุกข์ หรือเป็นการหมิ่นประมาทผู้ตาย ให้ทายาทเป็นผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษได้ แต่โดยหลักแล้ว ยังคงเป็นฐานความผิดเดียวกับการหมิ่นประมาทบุคคลทั่วไป ตามมาตรา ๒๘๒ และได้

^{๓๖} คณะกรรมการกฤษฎีกา, “รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ ๔๕, ๑๗๕/๒๔๘๒,” ๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๒. (เอกสารไม่เผยแพร่)

^{๓๗} ประมวลกฎหมายอาญาสวีต มาตรา ๑๗๓ ข้อ ๑ วรรคหนึ่ง.

^{๓๘} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖.

บัญญัติไว้ร่วมกับบทบัญญัติเรื่องการกำหนดให้คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งลักษณะการบัญญัติดังกล่าวนี้ ผู้ร่างกฎหมายได้รับแนวความคิดมาจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๗, ประมวลกฎหมายอาญาฮังการี มาตรา ๒๗๓, ประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๒๗๐ และประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา ๒๓๒ แต่ในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ ได้มีการบัญญัติกรณีการหมิ่นประมาทผู้ตายไว้โดยเฉพาะ ตามมาตรา ๓๒๗ โดยมีฐานความผิดแตกต่างหากจากกรณีการหมิ่นประมาททั่วไป ตามมาตรา ๓๒๖ ซึ่งลักษณะการบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ มาตรา ๒๗๐ ข้อ ๑ และประมวลกฎหมายอาญาฮังการี มาตรา ๒๖๐

(๔) มาตรา ๓๓๐ การพิสูจน์ความจริงจากข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาท แต่เดิม กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๒๘๔ ได้รับแนวความคิดมาจากประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๕๖ และ ประมวลกฎหมายอาญาฮังการี มาตรา ๒๖๑ โดยมีหลักการคือ ห้ามมิให้จำเลยขออนุญาตต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความจริงของข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทเป็นหลัก แต่ศาลอาจบังคับให้จำเลยพิสูจน์ได้ อีกทั้งข้อความในบทบัญญัติยังมีความสับสนเพราะบัญญัติแต่เพียงว่า หากจำเลยไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าข้อความที่หมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง จำเลยจะต้องรับโทษสูงยิ่งขึ้น แต่หากจำเลยพิสูจน์ได้ว่าข้อความที่หมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริงก็ไม่ปรากฏว่า กฎหมายจะยกเว้นโทษให้ หรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยมากกว่า^{๓๕} แต่เมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายอาญา ได้แก้ไขข้อความในบทบัญญัตินี้ ให้ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้ ในหลักการแล้ว จำเลยสามารถขออนุญาตศาลให้มีการพิสูจน์ความจริงของข้อความที่หมิ่นประมาทได้ ซึ่งหากจำเลยสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง จำเลยจะได้รับยกเว้นโทษ เว้นแต่กรณีจะเข้าเงื่อนไข คือ หากเป็นการหมิ่นประมาทในเรื่องส่วนตัว และมีใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ศาลจึงจะไม่อนุญาตให้มีการพิสูจน์ความจริง ซึ่งบทบัญญัติดังนี้ ได้รับอิทธิพลจากประมวลกฎหมายอาญาสวีต มาตรา ๑๗๓ ข้อ ๒ และ ๓

^{๓๕} กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๒๘๔.

ค. ผลกระทบที่ได้รับจากการแก้ไขกฎหมาย

(๑) บทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญา มีถ้อยความของบัญญัติที่ชัดเจนตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายมาตรานั้น ๆ มากยิ่งขึ้น และลดความไม่ชัดเจนของถ้อยคำ โดยจำแนกว่า ข้อเท็จจริงที่มีการกระทำความผิดอันเป็นลักษณะของการดูถูกเหยียดหยาม คำ หรือสบประมาท กฎหมายจะใช้คำว่า “ดูหมิ่น” และข้อเท็จจริงที่มีการกระทำความผิดอันเป็นลักษณะของการใส่ความ กฎหมายจะใช้คำว่า “หมิ่นประมาท”

(๒) การพิสูจน์ความผิดในกรณีของการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท มีความสะดวกมากขึ้น เพราะองค์ประกอบความผิดของความผิดฐานหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญา ได้มีการแก้ไขว่า แม้จะมีการใส่ความบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สามเพียงคนเดียว ก็ถือว่าเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว

(๓) การแก้ไขข้อบกพร่องอื่น ๆ เช่น การยกเลิกความผิดฐานหมิ่นประมาท และดูหมิ่นพระราชโอรส พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์ไม่ว่ารัชกาลใด ตามมาตรา ๑๐๐ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การบัญญัติความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้ตาย ตามมาตรา ๓๒๗ การแก้ไขเงื่อนไขของการพิสูจน์ความจริงของข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาท ตามมาตรา ๓๓๐ แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น ก็ช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายอาญาคความผิดฐานหมิ่นประมาท มีความทันสมัย สมบูรณ์และมีความเป็นธรรมต่อคู่กรณีมากยิ่งขึ้น

ซึ่งจากการที่ได้ศึกษามาทั้งหมดข้างต้น สามารถพิจารณาได้ว่า ในการร่างกฎหมายความผิดทางอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในแต่ละฉบับ ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลในการวางรูปแบบของบทบัญญัติทางกฎหมายมาจากกฎหมายต่างประเทศเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็มีใช้ว่ากฎหมายซึ่งได้บัญญัติขึ้นใหม่นั้น จะละเลยซึ่งบทบัญญัติในกฎหมายเดิมเสียทั้งหมด หากแต่ได้นำเอามาเป็นหลักในการพิจารณา และผสมผสานปรับปรุงแก้ไขในข้อขัดข้องในการบังคับใช้ ซึ่งหลักการบางอย่างในบทบัญญัติกฎหมายใหม่ ก็ยังคงมีเค้าโครงความคล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกลับไปได้ถึงบทบัญญัติในกฎหมายเก่า และแสดงให้เห็นถึงรากฐานทางความคิดของผู้ร่างกฎหมายในสมัยก่อนได้ ดังนั้น ในลำดับต่อไป จะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ตามที่ปรากฏในกฎหมายแต่ละฉบับ เพื่อวิเคราะห์ถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของบทบัญญัติในแต่ละช่วงสมัยกาล อันจะแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดและการบัญญัติความผิดอาญาของกฎหมายไทย

๔.๓ องค์ประกอบความผิดเปรียบเทียบตั้งแต่กฎหมายตราสามดวง จนถึงประมวลกฎหมายอาญา

จากการศึกษาถึงเนื้อหาหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ตามที่ปรากฏใน กฎหมายตราสามดวง , พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘, กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จนถึงประมวลกฎหมายอาญา แล้วนั้น จะสามารถนำมาเปรียบเทียบถึงองค์ประกอบความผิด เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ ซึ่งในการศึกษาในหัวข้อนี้ จะทำการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบความผิดเปรียบเทียบ โดยแยกระหว่างความผิดฐานดูหมิ่น และความผิดฐานหมิ่นประมาทในกฎหมายแต่ละฉบับว่ามีองค์ประกอบความผิดอย่างไรบ้าง ดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ องค์ประกอบความผิดเปรียบเทียบของความผิดฐานดูหมิ่น

ในการศึกษาถึงองค์ประกอบความผิดของการกระทำความผิดอาญาฐานดูหมิ่น เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายฉบับต่าง ๆ นั้น ทั้งนี้ ผู้เขียนจะได้แบ่งฐานความผิดเกี่ยวกับการดูหมิ่นออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาดังนี้

- ก. การดูหมิ่นบุคคลทั่วไป
- ข. การดูหมิ่นเจ้าพนักงาน
- ค. การดูหมิ่นศาล
- ง. การดูหมิ่นผู้แทนรัฐต่างประเทศ
- จ. การดูหมิ่นพระมหากษัตริย์และประมุขรัฐต่างประเทศ
- ก. การดูหมิ่นบุคคลทั่วไป

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ พระไอยการลักษณะวิวาทคำติมาตรา ๓๖, ๓๗ , พระไอยการลักษณะฝ่าฝืน มาตรา ๒๘, พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๖, กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๓๓๕ (๒) และ (๓) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๓

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
กฎหมายตราสามดวง -พระไอยการลักษณะ วิวาทคำตี มาตรา ๓๖	ผู้ใด	คำว่าไอ้อีจู้ตรู จี๊เมา จี๊ขโมย จี๊ซ้อ จี๊ฉกฉัก แลคำว่าไอ้อีสืบปลับ อีมักซู้ มักผัว...สรรพคำกันแต่ตัว ประการใด ๆ	ผู้อื่น	-คำแต่ตัวปรับ ใหม่ลงหนึ่ง -คำถึง โศตร ปรับ ไหม ทวิคูณ
-พระไอยการลักษณะ วิวาทคำตี มาตรา ๓๗ วรรค ๑	ผู้ใด	คำสบประมาทว่าทำชู้ด้วยพ่อ,แม่, ลูก,หลานในครอบครัว	ผู้อื่น	-ถ้าเป็นความ จริงผู้คำไม่มี โทษ -ถ้าไม่ เป็น ความจริงถูก ปรับไหมเท่า คำตัวผู้ถูกคำ
วรรค ๒	ผู้ใด	คำว่าเป็นชู้ของตนมาก่อน เป็นข้า ของตนมาก่อน	ผู้อื่น	-ไหมถึงคำตัว -แม้เป็นความ จริงก็ต้องปรับ ไหมถึงของ ถึงคำตัว
-พระไอยการลักษณะ ผัวเมีย มาตรา ๒๘	ชายใด	สบประมาทว่าเคยเป็นชู้ของตน มาก่อน	หญิง ผู้ เป็น ภรรยาของชาย อื่น	-ไม่เป็นความ จริงต้องปรับ ไหม ถึงคำตัว หญิง -แม้เป็นความ จริงก็ต้องปรับ ไหม ถึงของถึง คำตัว

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
พระราชกำหนดลักษณะ หมิ่นประมาทฯ มาตรา ๖	ผู้ใด	โฆษณาการประกาศเพื่อให้คน ทั้งหลายได้ทราบข้อความ ไม่ว่าจะ เป็นวาจา หรือเครื่องหมายที่เขียน หรือพิมพ์ ไม่ว่าจะ เป็นความจริง หรือไม่จริงก็ตาม	ผู้อื่น	จำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับ ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้ง จำทั้งปรับ
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๓๓๕ (๒)	ผู้ใด	หมิ่นประมาทซึ่งหน้า	ผู้อื่น	รวางโทษชั้นที่ ๓ คือ จำคุก ไม่เกิน ๑๐ วัน หรือ ปรับ ไม่เกิน ๕๐ บาท หรือ ทั้ง จำ ทั้งปรับ
มาตรา ๓๓๕ (๓)	ผู้ใด	โฆษณาการหมิ่นประมาท	ผู้อื่น	รวางโทษชั้นที่ ๓ คือ จำคุก ไม่เกิน ๑๐ วัน หรือ ปรับ ไม่เกิน ๕๐ บาท หรือ ทั้ง จำ ทั้งปรับ
ประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๓๕๓	ผู้ใด	ดูหมิ่นซึ่งหน้า หรือด้วยการโฆษณา	ผู้อื่น	จำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือ ปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือ ทั้ง จำ ทั้งปรับ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายทั้งสี่ฉบับนี้แล้ว จะพบว่าในส่วนขององค์ประกอบความผิดจะมีความแตกต่างในรายละเอียดของการกระทำอันเป็นความผิดอยู่บ้าง เช่น ในขณะที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๓ กำหนดการกระทำอันเป็นความผิด คือ การดูหมิ่นซึ่งหน้า หรือด้วยการโฆษณา ซึ่งเป็นคำที่ความหมายกว้างขวาง เพียงเท่านี้ก็ถือว่าเป็นความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าทั้งหมดแล้ว ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์การกระทำอย่างไร หรือมีข้อเท็จจริงแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม แต่ในกฎหมายตราสามดวงกลับบัญญัติถึงการกระทำอันเป็นความผิดในลักษณะของการกระทำอันแตกต่างกันไปในข้อเท็จจริงแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น พระไอยการลักษณะวิเวทาคดี มาตรา ๓๖ จะเป็นเรื่องของการค่าโดยทั่วไป และจะมีการกระทำอันเป็นเหตุให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นด้วย คือ ในกรณีที่ว่าถึงโคตรเค้าเกล้าแก่ ส่วนตามพระไอยการลักษณะวิเวทาคดี มาตรา ๓๗ วรรค ๑ จะเป็นเรื่องการสบประมาทว่าบุคคลมีความสัมพันธ์ทางเพศในญาติสายโลหิตเดียวกัน ส่วนวรรค ๒ เป็นเรื่อง กรณีการค่าสบประมาทว่าบุคคลอื่นเคยเป็นคู่ครองของตน หรือเป็นข้ารับใช้ของตนมาก่อน ส่วนพระไอยการลักษณะหัวเมีย มาตรา ๒๘ จะเป็นเรื่องของ ชายค่าสบประมาทหญิงที่เป็นภรรยาของชายอื่นว่าหญิงนั้นเคยเป็นคู่ของตนมาก่อน ซึ่งจากภาพที่ปรากฏนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายตราสามดวง ให้ความสำคัญต่อรายละเอียดของการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นซึ่งหน้าตามความหมายในกฎหมายปัจจุบันเป็นอย่างมาก ซึ่งในแต่ละการกระทำนั้น จะมีความหนักเบาของโทษแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับระดับความร้ายแรงของการกระทำ

ส่วนองค์ประกอบความผิดในส่วนของเจตนา นั้น กฎหมายตราสามดวง และพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนด้อยคำที่จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มิได้บัญญัติชัดเจนดังเช่นที่ปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ หรือประมวลกฎหมายอาญา แต่อย่างไรก็ดี เมื่อวิเคราะห์จากบทบัญญัติแล้วจะเห็นได้ว่า เจตนา ในเรื่องของการดูหมิ่นซึ่งหน้าตามกฎหมายทั้งสี่ฉบับนี้ เป็นเจตนาธรรมดา ประเภท เจตนาประสงค์ต่อผล คือ มุ่งหมายให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติยศอันเนื่องมาจากการดูหมิ่นของตนเอง

นอกจากนี้ หากจะพิจารณาเปรียบเทียบดูในส่วนของโทษแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะของโทษในกฎหมายตราสามดวงนั้น มีอัตราโทษเพียงการปรับโทษเท่านั้น ซึ่งการปรับโทษจะเป็นค่าเสียหายที่ผู้กระทำความผิดชดใช้ให้ผู้ถูกระทำ เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหาย เช่นเดียวกับค่าสินไหมทดแทนในเรื่องละเมิด ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นกฎหมายส่วนแพ่ง หาใช่ค่าปรับ ตามความหมายในทางกฎหมายอาญาปัจจุบันไม่ เพราะถ้าเป็นกรณีของค่าปรับนั้น ในกฎหมายตราสามดวง จะเรียกว่า ฟินัย ซึ่งหมายถึง ค่าปรับหรือ

ค่าธรรมเนียมที่ผู้กระทำความผิดต้องจ่ายให้แก่ทางราชการ^{๕๐} ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การดูหมิ่นซึ่งหน้าบุคคลทั่วไปตามกฎหมายตราสามดวงนั้น น่าจะมีลักษณะของกฎหมายแพ่ง มากกว่าที่จะเป็นกฎหมายอาญา แต่หลังจากการตราพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาจนถึงกระทั่งประมวลกฎหมายอาญาแล้ว จึงจัดว่าการดูหมิ่นซึ่งหน้านั้นเป็นความผิดอาญา

ข. การดูหมิ่นเจ้าพนักงาน

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ พระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๕๘, กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๑๑๖ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๖

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
กฎหมายตราสามดวง -พระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๕๘	ผู้ใด	คำ	ท่านผู้มีบรรดาศักดิ์	-แหะปาก -ตัดปากเสีย -ทวนด้วยลวด หนัก ๕๐ ที หรือ ไม้หวาย ๒๕ ที -ให้ไหม โดยยศาศักดิ์
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๑๖	ผู้ใด	หมิ่นประมาทเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุได้กระทำการตามหน้าที่	เจ้าพนักงาน	จำคุก ไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

^{๕๐} ร.แลงการ์ต, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม ๒, หน้า ๑๐๓ - ๑๐๕.

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
ประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๑๓๖	ผู้ใด	ดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุได้กระทำการตามหน้าที่	เจ้าพนักงาน	จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท

เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จอกอกโหม่นการ ร.ศ.๑๑๘ ไม่มีบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการดูหมิ่นเจ้าพนักงานโดยเฉพาะ ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการดูหมิ่นเจ้าพนักงานตามความหมายของกฎหมายในปัจจุบันนี้ ก็ต้องใช้บทบัญญัติว่าด้วยการดูหมิ่นบุคคลทั่วไป ตามมาตรา ๖ เท่านั้น

ส่วนบทบัญญัติตามที่ปรากฏในกฎหมายอีกสามฉบับนั้น ก็คงมีความแตกต่างในรายละเอียดขององค์ประกอบความผิดอยู่บ้าง คือ ในยุคสมัยที่กฎหมายตราสามดวงมีอำนาจบังคับใช้นั้น คำว่า “เจ้าพนักงาน” ยังมิได้บัญญัติขึ้น หากแต่บุคคลซึ่งมีอำนาจหน้าที่คล้ายคลึงกับเจ้าพนักงานในปัจจุบันนี้ คือ ขุนนางในสมัยโบราณ แต่ถึงกระนั้นก็ดี ยังคงมีความแตกต่างกันในข้อเท็จจริง คือ ความเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญานั้น มีอยู่เฉพาะในกรณีที่เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่อันเนื่องด้วยราชการเท่านั้น คือ ให้ความคุ้มครองต่อเจ้าพนักงาน ในเรื่องอันได้ปฏิบัติลงในทางหน้าที่ราชการเท่านั้น ไม่รวมถึงเรื่องในทางส่วนตัว ดังนั้น หากมีบุคคลอื่นดูหมิ่นเจ้าพนักงานในเรื่องส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวกับหน้าที่ราชการ ก็ย่อมไม่ครบองค์ประกอบความผิดตามกฎหมาย ถือว่าเป็นการดูหมิ่นบุคคลธรรมดาเท่านั้น หากแต่ตามที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงนั้น ความเป็นขุนนางผู้มีบรรดาศักดิ์นั้นมีติดอยู่กับตัวบุคคลนั้นไปตลอดเวลา ไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นกรณีการอันเกี่ยวเนื่องกับหน้าที่ราชการหรือไม่ ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการด่าขุนนางผู้มีบรรดาศักดิ์ในเรื่องเกี่ยวกับส่วนตัวก็ตาม ก็ถือเป็นการดูหมิ่นท่านผู้มีบรรดาศักดิ์ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายตราสามดวงให้ความคุ้มครองกว้างขวางมากกว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา

ซึ่งเมื่อพิจารณาในแง่ของเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว จะเห็นถึงความสอดคล้องได้ว่า กฎหมายตราสามดวงมีเหตุผลของการให้ความคุ้มครองเหนือกว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา เพราะในสภาพสังคมสมัยก่อนนั้น ขุนนางมีสถานะ

เป็นชนชั้นผู้ปกครอง ดังนั้น จึงต้องมีกฎหมายที่รุนแรงเด็ดขาดควบคุมให้ไพร่ซึ่งเป็นผู้อยู่
 ได้การปกครองมีความยำเกรง ไม่กล้าบังอาจจบบ้างผู้ปกครอง ซึ่งจะส่งผลถึงเสถียรภาพและ
 ความมั่นคงทางการปกครองได้ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมทางสังคมให้สงบเรียบร้อยที่สำคัญ
 ประการหนึ่ง ดังนั้น บทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวง จึงเป็นเหตุผลในทางด้านการปกครอง
 แต่กฎหมายลักษณะอาญา และประมวลกฎหมายอาญานั้น มุ่งให้ความคุ้มครองแต่เฉพาะการกระทำ
 ตามอำนาจหน้าที่ในทางราชการของเจ้าพนักงาน เหตุผลก็เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถปฏิบัติหน้าที่
 ราชการไปได้ด้วยความเรียบร้อยเท่านั้น บทบัญญัติมาตราดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลในทางด้าน
 การบริหารรัฐกิจ ไม่ได้มีเจตนาเพื่อข่มขู่ประชาชนทั่วไปให้มีความเกรงกลัวต่อเจ้าพนักงาน
 เพื่อประโยชน์ในการควบคุมสังคมแต่ประการใด

ค. การดูหมิ่นศาล

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ : กฎมณเฑียรบาล บทที่ ๖๕,
 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๑๕๑ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๘

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
กฎหมายตราสามดวง กฎมณเฑียรบาล บทที่ ๖๕	ผู้ใด	คำ	ลูกขุน	- ฟืนคอริบเรือน - ตัดปากตัดหูตัด มือตัดตีน - ทวนด้วยลวด หนัง ๒๕ ที หรือ ๕๐ ที - จำคุก ๑ เดือนแล้ว เอาลงหญิงข้าง - ให้ไหม้จตุระคุณ เอาตัวลงเป็นไพร่ - ให้ไหม้ทวิคุณ - ให้ไหม้ลาหนึ่ง - ให้ภาคทัณฑ์ไว้

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๕๑	ผู้ใด	หมิ่นประมาทในเวลาพิจารณาคดี	ศาล	จำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท
ประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๑๕๘	ผู้ใด	ดูหมิ่นในการพิจารณาหรือ พิพากษาคดี	ศาล หรือ ผู้พิพากษา	จำคุกตั้งแต่ ๑ ปี ถึง ๗ ปี หรือ ปรับตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาท ถึง ๑๔,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จอกโฆษนาการ ร.ศ.๑๑๘ ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยความผิดฐานดูหมิ่นศาล เหมือนดังเช่นกฎหมายอื่นอีกสามฉบับ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจาก ในขณะนั้น มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้พิพากษาหรือศาลโดยเฉพาะอยู่แล้ว ตามพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.๑๑๕ มาตรา ๑๔๐ ซึ่งความหมายของคำว่า “หมิ่นประมาท” ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ก็หมายถึงการดูหมิ่นซึ่งหน้า ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ ๒

ส่วนบทบัญญัติในกฎหมายสามฉบับดังที่ปรากฏนั้น เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า ไม่มีความแตกต่างในด้านองค์ประกอบความผิดมากเท่าใดนัก เพียงแต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มีการแก้ไขใช้คำว่า “ดูหมิ่น” แทนคำว่า “หมิ่นประมาท” ตามที่เคยใช้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ซึ่งทำให้เกิดความสับสนในความหมายที่แท้จริงของลักษณะการกระทำความผิดดังที่ได้อธิบายไปแล้วในบทที่ ๒ นอกจากนี้ เจตนารมณ์โดยแท้จริงของบทบัญญัติเรื่องนี้ คือ การให้ความคุ้มครองให้แก่อำนาจในการพิจารณาคดีของศาล และควบคุมความสงบเรียบร้อยในขณะที่มีการพิจารณาคดี เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลเป็นไปอย่างราบรื่น แต่สำหรับกฎหมายตราสามดวงนั้น น่าจะมีเหตุผลในด้านของการปกครองประกอบอยู่ด้วย เนื่องจากแนวความคิดในสมัยโบราณนั้น อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ถือเป็น

พระราชอำนาจเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ซึ่งมีสติปัญญาสามารถและเชี่ยวชาญพระราชกำหนดกฎหมายเป็นผู้วินิจฉัยอรรถคดีแทนพระองค์ ซึ่งก็คือ ลูกขุน นั่นเอง ดังนั้น จึงถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงวินิจฉัยอรรถคดีผ่านทางลูกขุน^{๑๑} ดังนั้น การดูหมิ่นลูกขุน จึงเท่ากับเป็นการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น กฎมณเฑียรบาล บทที่ ๖๕ จึงกำหนดโทษอาญาให้สูงเสมอกับการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์

ง. การดูหมิ่นผู้แทนรัฐต่างประเทศ

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๑๑๔ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๔

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๑๔	ผู้ใด	หมิ่นประมาท	ผู้แทน ประเทศอื่น ซึ่งประเทศ นั้นได้แต่งตั้ง ให้มาสู่ พระราชสำนัก	จำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับ ไม่เกิน ๒๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
ประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๑๓๔	ผู้ใด	หมิ่นประมาท หรือ ดูหมิ่น	ผู้แทนรัฐ ต่างประเทศ ซึ่งได้รับแต่งตั้ง ให้มาสู่ พระราช สำนัก	จำคุกตั้งแต่ ๖ เดือน ถึง ๕ ปี หรือ ปรับตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาท ถึง ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

^{๑๑} ขุนประเสริฐศุภมาตรา, หนังสือว่าด้วยกฎหมาย ภาค ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (มปท.), ๒๔๗๒, หน้า ๑๕๗ - ๑๕๘.

จะเห็นได้ว่า ความผิดฐานดูหมิ่นผู้แทนรัฐต่างประเทศนี้ เป็นฐานความผิดที่ค่อนข้างใหม่ และน่าจะได้รับอิทธิพลจากกฎหมายต่างประเทศโดยตรง เนื่องจากไม่ปรากฏในทั้งกฎหมายตราสามดวง และพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จ้อออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ เลข ทั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจากในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายทั้งสองฉบับใช้บังคับ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในประเทศไทย ดังนั้นกฎหมายทั้งสองฉบับจึงมิได้บัญญัติไว้

เมื่อได้พิจารณาถึงองค์ประกอบความผิดของฐานความผิดดังกล่าว ที่ปรากฏตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ก็เห็นได้ว่า ไม่มีความแตกต่างในรูปแบบขององค์ประกอบความผิด แต่มีความแตกต่างกันในถ้อยคำที่ใช้ เพราะตามที่ได้ศึกษาในบทที่ ๒ มาแล้วนั้น บทบัญญัติมาตรา ๑๑๔ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ให้ถือว่าความผิดใด ๆ ที่กระทำลงต่อผู้แทนรัฐต่างประเทศ ให้บังคับใช้เช่นเดียวกับความผิดที่กระทำต่อเจ้าพนักงาน ดังนั้น การหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศในความหมายนี้ จึงเสมือนเป็นการหมิ่นประมาทเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุได้กระทำการตามหน้าที่ ตามมาตรา ๑๑๖ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ซึ่งหมายถึงการดูหมิ่นเท่านั้น หากใช้การหมิ่นประมาทอันมีลักษณะเป็นการใส่ความไม่ ส่วนในประมวลกฎหมายอาญานั้น ใช้ถ้อยคำที่บรรยายถึงลักษณะของการกระทำความผิดในกรณีนี้ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น คือ “หมิ่นประมาทหรือ ดูหมิ่น” ซึ่งก็หมายความว่า การกระทำทั้งที่เป็นการหมิ่นประมาท และดูหมิ่น ก็ล้วนเป็นความผิดทั้งสิ้น นอกจากนี้แล้ว ก็ไม่มีความแตกต่างในด้านองค์ประกอบอื่นใดอีก นอกเสียจากในประมวลกฎหมายอาญานั้น ได้เพิ่มเติมโทษให้สูงขึ้นกว่าเดิม ตามความเหมาะสมของสภาพการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

จ. การดูหมิ่นพระมหากษัตริย์และประมุขรัฐต่างประเทศ

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ พระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ . พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จ้อออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๔. กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๕๘, ๑๐๐, ๑๑๓ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒, ๑๓๓

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
กฎหมายตราสามดวง พระไอยการอาชญา หลวง มาตรา ๗	ผู้ใด	เจรจาหยาบช้า ประมาทหมิ่น พระราชบัญญัติ พระบันทูล พระโองการ	พระเจ้าอยู่หัว	- ฟืนคอริบเรื่อน - ตัดปากตัดหู ตัดมือตัดตีน - ทวนด้วยลวด หนัง ๒๕ ที หรือ ๕๐ ที - จำคุก ๑ เดือนแล้ว เอาลงหญ้าข้าง - ให้ไหม้จตุระคุณ เอาตัวลงเป็นไพร่ - ให้ไหม้ทวิคุณ - ให้ไหม้ลาหนึ่ง - ให้ภาคทัณฑ์ไว้
พระราชกำหนดลักษณะ หมิ่นประมาท มาตรา ๔	ผู้ใด	หมิ่นประมาท โดยกล่าวเจรจา ด้วยปาก หรือลายลักษณ์อักษร หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในที่เปิดเผยท่ามกลางประชุมชน ทั้งหลาย	- พระผู้เปนเจ้า ผู้ครองสยาม รัฐ ม ณ ๓ ล หรือ สมเด็จ พระอัครมเหสี หรือ สมเด็จ พระบรม โอรสธิดา - พระมหา กษัตริย์ หรือ ประธานาธิบดี แห่งรัฐ ต่างประเทศ	จำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๕๐๐ บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมาย	ผู้กระทำ	การกระทำความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๘๘	ผู้ใด	แสดงความอาฆาตมาดร้าย หรือหมิ่นประมาท	พระเจ้าอยู่หัว พระบรมเหยี มกุฎราชกุมาร ผู้สำเร็จราชการ แผ่นดิน	จำคุกไม่เกิน ๖ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท
มาตรา ๑๐๐	ผู้ใด	แสดงความอาฆาตมาดร้าย หรือหมิ่นประมาท	พระราชโอรส พระราชธิดา ในสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัว	จำคุกไม่เกิน ๓ ปี และปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท
มาตรา ๑๑๓	ผู้ใด	แสดงความอาฆาตมาดร้าย หรือหมิ่นประมาท	พระราชาธิบดี พระบรมเหยี พระราชสามี ผู้ที่ จะสืบต่อ ราชสมบัติ หรือ ประธานาธิบดี ของประเทศใดๆ	จำคุกไม่เกิน ๓ ปี และปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท
ประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๑๑๒	ผู้ใด	หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือ แสดงความอาฆาตมาดร้าย	พระมหากษัตริย์ พระราชนิ รัชทายาท หรือ ผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์	จำคุกตั้งแต่ ๓ ปี ถึง ๑๕ ปี
มาตรา ๑๓๓	ผู้ใด	หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือ แสดงความอาฆาตมาดร้าย	ราชาธิบดี ราชนิ ราชสามี รัชทายาท หรือ ประมุขแห่งรัฐ ต่างประเทศ	จำคุกตั้งแต่ ๑ ปี ถึง ๓ ปี หรือ ปรับตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาท ถึง ๑๔,๐๐๐ บาท

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้งที่ฉบับแล้ว จะสามารถเปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดได้ดังนี้ คือ

กฎหมายตราสามดวง ได้บัญญัติไว้ในพระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ แต่เพียงเฉพาะการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์เท่านั้น ไม่รวมถึงการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นพระมเหสี หรือพระราชโอรส พระราชธิดา หรือพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่นใด อีกทั้งยังไม่ได้บัญญัติถึงการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นประมุขแห่งรัฐต่างประเทศด้วย ทั้งนี้ มิใช่ว่าการที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรงถึงการดูหมิ่นพระบรมราชวงศ์ จะถือไม่เป็นการผิด แต่ในทางตรงกันข้าม เราสามารถพิจารณาได้ถึงบริบททางสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งถวายความเคารพต่อพระบรมเชษฐาภคินีของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างสูงที่สุด ดังนั้น การดูหมิ่นพระบรมราชวงศ์ซึ่งเป็นเชื้อสายใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ ย่อมเป็นการกระทำอันมิบังควรอย่างยิ่ง จึงเป็นความผิดร้ายแรงอยู่ในตัวเอง ในกรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะสามารถนำบทบัญญัติในกรณีการดูหมิ่นท่านผู้มีบรรดาศักดิ์ตามบทพระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๕๘ มาปรับใช้ในกรณีมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นได้

สำหรับประเด็นที่กฎหมายตราสามดวงไม่ปรากฏบทบัญญัติถึงความผิดฐานดูหมิ่นพระมหากษัตริย์แห่งรัฐต่างประเทศ ก็น่าจะมาจากด้วยเหตุผลทางด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศที่ยังไม่กว้างขวางดังปัจจุบันนี้ รัฐต่างประเทศที่มีการติดต่อสื่อสารกันเป็นประจำก็คือประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งถ้าไม่อยู่ในฐานะประเทศราช ก็อยู่ในฐานะรัฐราชศัตรู มากกว่ารัฐที่มีพระราชสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน ส่วนรัฐต่างประเทศอื่น ก็อยู่ห่างไกลกัน ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นอันใดที่จะต้องบัญญัติกฎหมายคุ้มครองพระเกียรติพระมหากษัตริย์แห่งรัฐต่างประเทศไว้ในกฎหมายไทย จนกระทั่งประเทศไทยมีการเปิดประเทศ และมีการติดต่อเจริญสัมพันธไมตรีอันดีกับนานาประเทศ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ จึงมีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองพระเกียรติยศของประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ดังนั้นจึงมีการรับแนวความคิดของกฎหมายต่างประเทศเข้าสู่กฎหมายไทย ด้วยการกำหนดว่าการดูหมิ่นประมุขแห่งรัฐต่างประเทศเป็นความผิด ดังที่ปรากฏในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๔ เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถ้อยความของบทบัญญัติแล้ว แสดงให้เห็นว่า พระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ ดังกล่าว นอกจากจะมีให้ผู้ใดกระทำการล่วงเกินต่อพระมหากษัตริย์ ในทางวาจาแล้ว ยังให้ความคุ้มครองถึงความคุ้มครองถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ คือ ให้ความคุ้มครองรวมไปจนถึงพระราชบัญญัติ พระบันทูล และพระบรมราชโองการ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราในรูปของพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งไปไกลเกินกว่าขอบเขตของกฎหมายอันเกี่ยวกับการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในกฎหมายฉบับอื่น ๆ ทั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจากระบอบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป ที่มีการเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ซึ่งในสมัยโบราณ แนวความคิดในเรื่องของพระราชอำนาจในการตรากฎหมาย เป็นพระราชอำนาจเด็ดขาดโดยสมบูรณ์ขององค์พระมหากษัตริย์ ดังนั้นจึงเท่ากับกฎหมายนั้นมาจากพระมหากษัตริย์โดยตรง การดูหมิ่นกฎหมายจึงเท่ากับการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์โดยตรงเช่นกัน แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ.๒๔๗๕ พระมหากษัตริย์ทรงปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ทรงใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและความยินยอมของรัฐสภา โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ดังนั้น จึงเท่ากับว่านายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบต่อกฎหมายนั้นโดยตรง หากมีการดูหมิ่นกฎหมาย ก็ไม่ถือว่าเป็นการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์แต่ประการใด เนื่องจากกฎหมายนั้นมีที่มาจากรัฐสภา

ส่วนบทบัญญัติในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพาดพิงเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๔ ดังกล่าวนั้น จะเห็นได้ว่า จะมีขอบเขตของการให้ความคุ้มครองบุคคลประเภทต่าง ๆ มากขึ้น คือ นอกจากให้ความคุ้มครองพระเกียรติยศขององค์พระมหากษัตริย์แล้ว ยังรวมถึง พระมเหสี และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ อีกด้วย แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ปรากฏว่ามีการให้ความคุ้มครองแก่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแต่ประการใด นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองถึงเกียรติยศของพระมหากษัตริย์หรือประธานาธิบดีแห่งรัฐต่างประเทศซึ่งมีพระราชไมตรี ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตราเดียวกัน แต่ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า พระราชกำหนดฉบับนี้ ให้ความคุ้มครองต่อเพียงแต่การกระทำอันเป็นความผิดเกี่ยวกับการดูหมิ่นหรือ หมิ่นประมาทต่อองค์พระมหากษัตริย์ หรือประธานาธิบดีโดยตรงเท่านั้น มิได้รวมไปถึงพระบรมวงศานุวงศ์ของประมุขรัฐต่างประเทศ ในกรณีที่รัฐต่างประเทศนั้นมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และในกรณีที่รัฐต่างประเทศ มีประธานาธิบดีเป็นประมุข ก็ได้ให้ความคุ้มครองแก่ครอบครัวของประธานาธิบดีด้วยแต่ประการใด

และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการกระทำอันเป็นความผิดแล้ว จะเห็นได้ว่า พระราชกำหนดฉบับดังกล่าว บัญญัติถึงลักษณะและข้อเท็จจริงของการกระทำผิดค่อนข้างละเอียดจนเกือบจะเหมือนกับกรณีของบทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวง คือ อธิบายว่าการกระทำอย่างใดบ้างจึงเป็นความผิดฐานดูหมิ่น หรือ หมิ่นประมาท เช่น การกล่าวเจรจาด้วยปาก หรือทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือกระทำอย่างใด ๆ เป็นการเปิดเผยต่อหน้าที่ประชุมชน เป็นต้น ซึ่งจะแตกต่างจากกฎหมายฉบับอื่น ๆ ซึ่งจะไม่ได้อธิบายไว้ว่าการกระทำอย่างใดบ้างเป็นการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท นอกจากนี้ ในส่วนของอัตราโทษนั้น จะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่เป็นสากลมากขึ้น คือมีแต่เฉพาะโทษจำคุกและปรับเท่านั้น

ส่วนบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น กฎหมายจะแบ่งแยกการให้ความคุ้มครองออกเป็นกรณี ๆ ไป โดยสามารถแบ่งออกได้ ๓ กลุ่ม คือ มาตรา ๕๘ ให้ความคุ้มครองพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ พระราชินี มกุฎราชกุมาร และผู้สำเร็จราชการแผ่นดินมาตรา ๑๐๐ ให้ความคุ้มครองพระเกียรติยศของพระราชโอรส และพระราชธิดาของพระมหากษัตริย์ ไม่ว่าในรัชกาลใด ส่วนมาตรา ๑๑๒ เป็นการให้ความคุ้มครองเกียรติยศของพระราชาธิบดี พระมเหสี ผู้ที่จะสืบต่อราชสมบัติ และประธานาธิบดีของประเทศใด ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีขอบเขตการให้ความคุ้มครองที่ครอบคลุมตัวบุคคลได้กว้างขวางมากขึ้นกว่ากฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เคยมีมา และมีการบัญญัติแบ่งแยกออกจากกันเป็นมาตราต่างหากโดยชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระเบียบวิธีในการร่างกฎหมายซึ่งมีลักษณะเป็นสากล มีการจัดหมวดหมู่ของการกระทำผิดอย่างเป็นระบบ และให้ความสำคัญของอัตราโทษโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำผิดเป็นหลัก ซึ่งแนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายด้วยระเบียบวิธีเช่นนี้ จะสืบต่อมาจนกระทั่งการร่างประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ เพียงแต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา จะเลือกใช้คำที่มีความหมายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น คือ แยกการกระทำของการ “ดูหมิ่น” และ “หมิ่นประมาท” ออกจากกันอย่างชัดเจน รวมถึงไม่ปรากฏบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับกรณีการดูหมิ่นพระราชโอรส พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์ไม่ว่ารัชกาลใด ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ อีกต่อไป

๔.๓.๒ องค์ประกอบความผิดเปรียบเทียบของความผิดฐานหมิ่นประมาท

จากการศึกษาถึงเนื้อหาหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทตามที่ปรากฏใน กฎหมายตราสามดวง , พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียน ถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘, กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จนถึงประมวลกฎหมายอาญา แล้วนั้น ผู้เขียนจะได้แบ่งฐานความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณา สามารถนำมาเปรียบเทียบถึงองค์ประกอบความผิด เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของกฎหมายได้ดังต่อไปนี้

- ก. การหมิ่นประมาทบุคคลทั่วไป
- ข. การหมิ่นประมาทผู้ตาย
- ค. การหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศ
- ง. การหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ

ก. การหมิ่นประมาทบุคคลทั่วไป

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ พระไอยการเบคเสร็จ มาตรา ๑๕๗, ๑๕๘ และ ๑๖๐ พระไอยการทนาย มาตรา ๕๐ , พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๖, ๗ และ ๘ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๒๘๒ และ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖ และ ๓๒๘

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
กฎหมายตราสามดวง - พระไอยการเบคเสร็จ มาตรา ๑๕๗	ผู้ใด	สื่อท่านว่าเป็นคนบกพร่องติงา รู้ว่า รุ้ยา รุ้วิทยาคุณ กระทำให้ ท่านตาย	ผู้ใด	- หากไม่เป็น ความจริง ผู้สื่อ ต้องถูกลงโทษ แล้วปรับไหม ขบคำตัวผู้สื่อ - หากเป็นความ จริง ผู้สื่อไม่มี ความผิด

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
-พระไอยการเบคเสจร มาตรา ๑๕๕	ผู้ใด	คำ ว่า คู่ ท่านว่ารู้มบบกฤษติยา รู้ว่านยาแลวิทยาคุณกระทำให้ ท่านตาย	ผู้ใด	- หากไม่เป็น ความจริง ผู้คำ ว่า คู่ ต้องถูกลง ทวนแล้วปรับ ไหมเท่าค่าตัวผู้ คำ ว่า คู่ - หากเป็นความ จริง ผู้คำ ว่า คู่ ไม่มีความผิด
-พระไอยการเบคเสจร มาตรา ๑๖๐	ผู้ใด	คำ ส่อ ท่านว่าเปนกระตืออกระหาง จะกळे	ผู้ใด	- หากไม่เป็น ความจริงผู้คำ ส่อ ต้องถูกลงโทษ แล้วปรับไหม เท่าค่าตัวผู้คำ ส่อ เอาเป็น สินไหม พิไณยถึง - หากเป็นความ จริง ผู้คำ ส่อ ไม่มีความผิด
-พระไอยการทาช มาตรา ๕๐	ทาช	ส่อเจ้าเงินว่าเปนโจรปล้นลัก ทรัพย์ อันใด ๆ ก็ดี ว่าบังเงินทองของ ๆ หลวงก็ดี ว่าเปนกระบด ประเทศ ร้ายประการใด ๆ ก็ดี	นายเงิน	- หากไม่เป็น ความจริง ทาช ผู้ส่อ จะต้องถูก ขึ้น ขาหย่าง ประจาน ลงทวน ตัดปาก แล้วให้ ขายไปเสีย - หากเป็นความ จริง ทาสจะได้ รับอิสระเป็นไท

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
<p>พระราชกำหนดลักษณะ หมิ่นประมาทฯ</p> <p>- มาตรา ๖</p>	<p>ผู้ใด</p>	<p>ผู้ใดโฆษณาประกาศเอง ฤยังให้ ผู้อื่นโฆษณาประกาศแทนตัว เพื่อ ให้คนทั้งหลาย (จะเป็นผู้ถูก หมิ่นประมาทเองก็ดี ฤคนอื่นก็ดี) ได้อ่านได้เห็น ฤได้รับข้อความ อันใดอันหนึ่ง ฤสิ่งหนึ่งเป็นถ้อยคำ วาจา ฤเครื่องหมายที่ได้เขียน ฤ ตีพิมพ์ ฤทำอย่างอื่นให้แลเห็นเป็น ที่เข้าใจได้ จะเป็นความจริงฤ มิ เป็นความจริงก็ดี...</p>	<p>ผู้อื่น</p>	<p>จำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ</p>
<p>- มาตรา ๗</p>	<p>ผู้ใดซึ่ง ลงทุนออก หนังสือ พิมพ์ต่าง ๆ</p>	<p>มีข้อความฤสิ่งใดซึ่งต้องห้าม โดยพระราชกำหนด ลงโฆษณา ประกาศในหนังสือพิมพ์</p>	<p>ผู้อื่น</p>	<p>-ถ้ารู้ถึงข้อความ อันต้องห้ามนั้น แล้ว ก็ยังให้ลง โฆษณาได้ หรือ ให้อนุญาตอย่าง สามัญทั่วไป จะ มีโทษปรับเสมอ ด้วยผู้ที่เอาความ ออกโฆษณาเอง -ถ้าไม่รู้ หรือ มิได้ให้อนุญาต อย่างสามัญ ย่อมไม่มีโทษ</p>

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
- มาตรา ๕	ผู้ได้รับเอา สรรพสมุด หนังสือต่าง ๆ หนังสือ พิมพ์ต่าง ๆ ไปขาย	สมุดหนังสือ หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งตนรับเอามาจำหน่ายนั้นมีข้อ ความตักเตือนห้ามโดยพระราช- กำหนด	ผู้อื่น	- ถ้ารู้ว่าหนังสือ พิมพ์นั้น มี ข้อความต้องห้าม จะต้องรับโทษ ปรับเสมอด้วย ผู้ที่เอาข้อความ โฆษณาเอง - ถ้าไม่รู้ หรือ ขายไป เช่น สินค้าตาม ธรรมดา ย่อม ไม่มีโทษ
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๘๒ วรรคหนึ่ง	ผู้ใด	ใส่ความเอาผู้อื่น ซึ่งอาจจะให้เขา เสียชื่อเสียงหรืออาจจะให้คนทั้ง หลายคูหมิ่นหรือเกลียดชังเขานั้น ถ้ากล่าวต่อหน้าคน ตั้งแต่สอง คนขึ้นไปก็ดี หรือกล่าวแก่บุคคล นับแต่สองคนขึ้นไปก็ดี...	ผู้อื่น	จำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับ ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ
มาตรา ๒๘๒ วรรคสอง	ผู้ใด	ใส่ความเขา ด้วยโฆษณา ในสมุด หรือในหนังสือที่มีกำหนดคร่าว โฆษณา หรือในหนังสือพิมพ์บอก ข่าว หรือโฆษณาในแบบอย่างแล จดหมายอย่างใด ๆ	ผู้อื่น	จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกระทำ	โทษ
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖	ผู้ใด	ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่น นั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือ ถูกเกลียดชัง	ผู้อื่น	จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
มาตรา ๓๒๘	ผู้ใด	การหมิ่นประมาทได้กระทำ โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษร ที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง อย่างอื่น กระทำโดยกระจาย เสียง หรือโดยกระทำการป่าว ประกาศด้วยวิธีอื่นใด	ผู้อื่น	จำคุกไม่เกิน ๒ ปี และปรับไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

เมื่อพิจารณาโดยรวมเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคล
ทั่วไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้ง ๔ ฉบับ ดังกล่าวแล้ว จะสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ กรณี
คือ การหมิ่นประมาทด้วยวาจา กับ การหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา

ตามบทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวงนั้น มีลักษณะที่อาจจะเป็นไปได้
ทั้งการหมิ่นประมาทด้วยวาจาธรรมดา และการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ทั้งนี้ต้องแล้วแต่
ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ดี กฎหมายตราสามดวง ไม่ได้ให้ความสำคัญว่าการกระทำ
ดังกล่าว จะเป็นเพียงการหมิ่นประมาทด้วยวาจา หรือจะเป็นการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา
เพราะเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือต้องการมุ่งลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมการผิดปกติในสังคมเป็นสำคัญ
ส่วนการที่มีบทลงโทษผู้ที่กล่าวหาโดยไม่เป็นความจริง ก็เป็นการควบคุมบุคคลในสังคมมิให้
ออกมากล่าวร้ายใส่ความใครได้ง่าย ๆ ดังนั้น บทบัญญัติตามกฎหมายตราสามดวงจึงไม่ได้มุ่งให้
ความคุ้มครองแก่ชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลที่ถูกใส่ความมากนัก

ส่วนในประเด็นเรื่อง ทาสกล่าวหานายเงินว่าเป็นคนร้ายนั้น จะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายก็มีไว้เรื่องของการให้ความคุ้มครองเกียรติยศชื่อเสียงของนายเงินเป็นสำคัญ ดังเช่นเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทในปัจจุบันนี้ หากแต่เป็นบทบัญญัติซึ่ง แสดงภาพของการให้ความคุ้มครองอำนาจการปกครองทาสของนายเงิน และมุ่งควบคุมพฤติกรรม ของทาสที่มีต่อนายเงิน ว่ามิให้ใส่ร้ายเจ้านายของตนเอง มิฉะนั้นหากพิสูจน์ได้ว่าไม่จริง ทาสนั้น อาจจะต้องได้รับโทษอย่างรุนแรง ในข้อหาเนรคุณต่อเจ้านายของตนเอง แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายเองก็ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ หากว่านายเงินนั้นเป็นคนร้ายหรือเป็น กบฏจริง การที่จะให้ทาสของนายเงินนั่งเฉย ไม่ไปแจ้งให้ทางราชการทราบ ก็เท่ากับเป็นการทำลาย ความสงบสุขของสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้น กฎหมายจึงมอบรางวัลให้แก่ทาสทำประโยชน์ต่อ ราชการด้วยการให้เป็นไท พ้นจากการเป็นทาส ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายมาตรานี้ มีบทบัญญัติ และจุดประสงค์ที่ค่อนข้างจะตรงกันข้ามกันเองอย่างสลับซับซ้อนอยู่ในตัว

ประกอบกับ แนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายตราสามดวง ดังที่ได้ ศึกษามาแล้วว่า กฎหมายตราสามดวงให้ความสำคัญกับการดูหมิ่นซึ่งหน้าเป็นสำคัญมากกว่าการ ใส่ความ ดังที่บัญญัติไว้ในพระไอยการลักษณะวิวาทคำดี มาตรา ๓๕ และพระไอยการทาส มาตรา ๘๗ ถึงขนาดที่ว่าถ้าไม่ได้ยื่นข้อความอันเป็นการดูหมิ่นนั้นด้วยหูของตนเองแล้ว กฎหมายจะไม่รับ บังคับให้เลยทีเดียว เพียงแต่มีบทบัญญัติเป็นบางกรณีเท่านั้น ที่ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่การกล่าวหา ต่อหน้า แต่กฎหมายก็วางบทลงโทษไว้ในกรณีที่ข้อกล่าวหาที่พิสูจน์แล้วว่าไม่เป็นความจริง ดังนั้น ไม่ว่าจะกระทำอันเป็นการหมิ่นประมาทแบบใดจะส่งผลเสียหายร้ายแรงแก่ชื่อเสียงเกียรติยศ ของบุคคลมากน้อยเท่าใด ก็ไม่มีความหมายแต่ประการใด เหตุเพราะกฎหมายตราสามดวง ไม่ยอมรับถึงการกล่าวใส่ความลับหลังมาตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว

นอกจากนี้ เนื่องจากเหตุผลที่ว่ากฎหมายตราสามดวงมิได้มีเจตนารมณ์ ในการให้ความคุ้มครองแก่เกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลผู้ถูกใส่ความเป็นสำคัญ ดังนั้น กฎหมายจึง มีบทบัญญัติ ว่าหากว่าผลการพิสูจน์ได้ความว่าข้อความที่กล่าวใส่ความนั้นเป็นความจริง ผู้กล่าวหา จะไม่มีความผิดเลย ซึ่งต่างจากหลักเกณฑ์ของกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทในปัจจุบัน ที่ไม่ว่าข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทนั้น จะเป็นความจริงหรือไม่ก็ตาม ก็ถือว่าเป็นความผิด ฐานหมิ่นประมาทและต้องมีโทษตามกฎหมาย เพียงแต่ในข้อเท็จจริงบางประการเท่านั้นที่กฎหมาย ถือว่าเป็นบทบัญญัติยกเว้นความผิด หรือยกเว้นโทษให้เท่านั้น

ส่วนบทบัญญัติในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาการเขียนด้อยค่าเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ นั้น เมื่อพิจารณาจากนามของพระราชกำหนดนั่นเอง และลักษณะของการกระทำอันเป็นความผิดตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๖ ของพระราชกำหนดดังกล่าว ดังนั้น ย่อมเห็นได้ว่า ความหมายของการโฆษณาประกาศ ดังกล่าว หมายรวมถึงการหมิ่นทั้งด้วยวาจาธรรมดา และการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา เพราะฉะนั้น จึงสะท้อนภาพให้เห็นได้ว่า กฎหมายในสมัยนั้นให้ความสำคัญกับกรณีการกระทำอันเป็นการหมิ่นประมาทมากขึ้นกว่าในกฎหมายตราสามดวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญของการตราพระราชกำหนดฉบับดังกล่าวขึ้น

นอกจากความรับผิดชอบของผู้กระทำการหมิ่นประมาทด้วยตนเองแล้ว พระราชกำหนดฉบับนี้ยังได้กำหนดความรับผิดและโทษของบุคคลอื่นด้วย โดยเป็นความผิดแต่ในเฉพาะกรณีการหมิ่นประมาทด้วยการพิมพ์โฆษณาในหนังสือต่าง ๆ เท่านั้น โดยผู้ที่จะต้องร่วมรับผิดด้วย คือ ผู้ลงทุน หรือเป็นเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์นั้น และผู้ที่รับเอาหนังสือพิมพ์นั้นไปขาย ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขของความรับผิดว่า ผู้นั้นต้องรู้ด้วยว่าในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมีข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทอยู่ที่ยังให้ตีพิมพ์ หรือก็ยังรับเอามาขาย ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องรับผิดเฉพาะแต่ส่วนของโทษปรับ เสมอด้วยผู้ที่หมิ่นประมาทนั่นเอง แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากกฎหมายอาญาในภายหลัง ทั้งในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญาก็ไม่ปรากฏความรับผิดของบุคคลดังกล่าวอีกเลย ซึ่งทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว คือ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.๒๔๘๔ มาตรา ๔๘ บัญญัติไว้ในกรณีที่มีความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทในหนังสือพิมพ์ต่างๆ ได้กำหนดให้ผู้ประพันธ์บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ และผู้พิมพ์โฆษณา เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีความรับผิดทั้งค่าปรับทางอาญา ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.๒๔๘๔ รวมถึงความรับผิดทั้งทางอาญา ฐานร่วมกันกระทำการหมิ่นประมาท และความรับผิดทางแพ่ง ในฐานละเมิดอีกด้วย แต่อย่างไรก็ดี เจ้าของหนังสือพิมพ์ไม่ต้องรับผิดด้วย ถ้าหากว่าเจ้าของหนังสือพิมพ์นั้น มิได้กระทำการอันเป็นการร่วมกันกระทำ ความผิดกับบรรณาธิการ^{๑๒}

^{๑๒} อนันต์ ชนะโสธร, “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์กับความผิดฐานหมิ่นประมาท,” หน้า ๘๕.

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ตามประมวลกฎหมายอาญาระบบปัจจุบันนี้ หากปรากฏว่าบุคคลดังกล่าวมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดกับผู้หมิ่นประมาทบุคคลนั้นก็ยังคงมีความรับผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ในฐานะเป็นตัวการร่วมกันกระทำการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ตามมาตรา ๓๒๘ ประกอบมาตรา ๘๓ หรือ มาตรา ๘๔ แล้วแต่ข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี

ข. การหมิ่นประมาทผู้ตาย

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๒๘๒ ประกอบมาตรา ๒๘๗ วรรคสอง และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๗

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๘๗ วรรคสอง	ผู้ใด	หมิ่นประมาทต่อชื่อเสียงของผู้ที่ ตายไปแล้ว หรือผู้ที่ตายก่อนที่จะ ฟ้องร้องดำเนินคดี	ผู้ตาย (สามี ภรรยา หรือเป็น ญาติ สืบสาย โลหิตเพียง สองชั้น เป็น ผู้ร้องทุกข์ต่อ เจ้าพนักงาน แทนผู้ตาย)	- จำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับ ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ (มาตรา ๒๘๒ วรรคแรก) - จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับ ไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ (มาตรา ๒๘๒ วรรคสอง)
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๗	ผู้ใด	ใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุ ให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตร ของผู้ตายเสียชื่อเสียง	ผู้ตาย บิดา มารดา คู่สมรส และ บุตรของผู้ตาย	จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติในกรณีการหมั้นประมาทผู้ตายนั้น ไม่ปรากฏในบทพระไอยการฉบับใด ๆ ในกฎหมายตราสามดวง รวมทั้งไม่มีบัญญัติไว้ในพระราชกำหนดลักษณะหมั้นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จออกโฆษนาการ ร.ศ.๑๑๘ อีกด้วย ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ในขณะที่กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวใช้บังคับนั้น การหมั้นประมาทที่จะถือเป็นความผิด จะต้องเป็นการหมั้นประมาทต่อบุคคลที่ยังคงมีชีวิตอยู่เท่านั้น

ส่วนบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวถึงกรณีการหมั้นประมาทผู้ตายอยู่ด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติในรายละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่า มาตรา ๒๘๗ ดังกล่าว เป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจในการฟ้องคดี มากกว่าที่จะเป็นบทบัญญัติฐานความผิด โดยมาตรา ๒๘๗ วรรคแรก กำหนดให้คดีหมั้นประมาทเป็นคดีความผิดส่วนตัว ซึ่งจะต้องมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย แต่บทบัญญัติวรรคสองนั้น กล่าวถึงในกรณีที่เป็นการหมั้นประมาทต่อชื่อเสียงของผู้ที่ตายไปแล้ว หรือผู้ถูกหมั้นประมาทนั้นตายเสียก่อนจะร้องทุกข์ ก็ให้สามี หรือภริยา หรือญาติใกล้ชิดที่สืบสายโลหิตเพียงสองชั้น คือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่น้อง หรือลูกหลาน เป็นผู้ร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานแทน โดยถือว่าเป็นผู้เสียหาย แต่ทั้งนี้ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มิได้บัญญัติโดยเฉพาะด้วยการหมั้นประมาทผู้ตายนั้นมีความผิดอย่างไร และต้องระวางโทษอย่างไร ดังนั้น กรณีจึงต้องนำบทบัญญัติในกรณีการหมั้นประมาทบุคคลทั่วไป ตามมาตรา ๒๘๒ มาบังคับใช้ หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นการใส่ความผู้ตายต่อบุคคลอื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไป ก็เป็นความผิดตามมาตรา ๒๘๒ วรรคแรก หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าเป็นการหมั้นประมาทผู้ตายด้วยการโฆษณา ก็ย่อมเป็นความผิดตามมาตรา ๒๘๒ วรรคสอง เป็นต้น ประกอบกับตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าบทบัญญัตินี้ได้รับอิทธิพลในการวางรูปแบบบทบัญญัติมาจาก ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๕๘๗ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ไม่มีบทบัญญัติความผิดฐานหมั้นประมาทผู้ตายโดยเฉพาะ จึงต้องใช้บทบัญญัติกรณีการหมั้นประมาทบุคคลทั่วไปมาใช้บังคับแทน

ครั้นเมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ จึงได้มีการบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการหมั้นประมาทผู้ตายไว้โดยเฉพาะ ตามมาตรา ๓๒๗ และกำหนดเงื่อนไขด้วยว่า การหมั้นประมาทผู้ตายนั้น ต้องเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสื่อมเสียชื่อเสียง ส่วนมาตรา ๓๓๓ ที่กฎหมายกำหนดให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายร้องทุกข์แทนผู้ถูกหมั้นประมาทนั้น กรณีดังกล่าวมิใช่การหมั้นประมาทผู้ตายแต่อย่างใด แต่เป็นกรณีที่มีการหมั้นประมาทในขณะที่บุคคลดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่ แต่ตายลงเสียก่อนจะได้ร้องทุกข์ ดังนั้น จึงมิใช่กรณีการหมั้นประมาทผู้ตายตามมาตรา ๓๒๗ จึงต้องบังคับใช้ตามมาตรา ๓๒๖ หรือ ๓๒๘ ซึ่งเป็นเรื่องการหมั้นประมาทบุคคลทั่วไปแล้วแต่กรณี

ค. การหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศ

ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๔ เท่านั้น

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๔	ผู้ใด	หมิ่นประมาท หรือ ดูหมิ่น	ผู้แทนรัฐต่าง ประเทศซึ่งได้ รับแต่งตั้งให้ มาสู่ พระราช- สำนัก	จำคุกตั้งแต่ ๖ เดือน ถึง ๕ ปี หรือ ปรับตั้ง แต่ ๑,๐๐๐ บาท ถึง ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

จากการศึกษา พบว่าความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มาสู่พระราชสำนัก ปรากฏแต่เฉพาะในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๔ เท่านั้น ส่วนกฎหมายในอดีตฉบับอื่น ๆ ทั้งในกฎหมายตราสามดวงก็ดี พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ก็ดี หรือในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ก็ดี ไม่ปรากฏว่ามีความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศแต่ประการใด

ทั้งนี้ แม้ว่าบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๔ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จะกำหนดเกี่ยวกับความผิดที่ได้กระทำลงต่อผู้แทนรัฐต่างประเทศ แต่กฎหมายได้กำหนดให้ใช้บังคับเช่นเดียวกับการกระทำความผิดต่อเจ้าพนักงาน ดังนั้น ในกรณีการหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศ จึงต้องใช้บังคับตาม มาตรา ๑๑๖ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ ๒ นั้น ความหมายของความผิดฐานหมิ่นประมาทเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ย่อมหมายถึงการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นเท่านั้น หาใช่การใส่ความอันเป็นการหมิ่นประมาทไม่ ดังนั้น ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จึงไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้แทนรัฐต่างประเทศ มีเพียงแต่ความผิดฐานดูหมิ่นผู้แทนรัฐต่างประเทศเท่านั้น

ง. การหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ

ปรากฏในกฎหมายฉบับดังต่อไปนี้ คือ พระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗๒, พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำที่จ้อออกโหม่นการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๔, กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาตรา ๕๘, ๑๐๐ และ ๑๑๓ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ และ ๑๓๓

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
กฎหมายตราสามดวง พระไอยการ อาชญาหลวง มาตรา ๗๒	ผู้ใด	ติเตียนว่ากล่าว	พระเจ้าอยู่หัว	- ฟันคอริบเร็น - ให้ริบสิ่งสิ้นแล้ว เอาตัวลงหญ้าช้าง - ให้ทวนด้วยลวด หนัก โดยสกัน ๕๐ ที่ หมีสกัน ๒๕ ที่
พระราชกำหนดลักษณะ หมิ่นประมาท มาตรา ๔	ผู้ใด	หมิ่นประมาท โดยกล่าว เจรจาด้วยปาก หรือ ลายลักษณ์อักษร หรือ กระทำการอย่างใดอย่าง หนึ่งในที่เปิดเผยท่ามกลาง ประชุมชนทั้งหลาย	- พระผู้เป็นเจ้า ผู้ครองสยามรัฐ มณฑล หรือสมเด็จพระ พระอัครมเหสี หรือ สมเด็จพระบรม โอรสาธิราช - พระมหากษัตริย์ หรือประธานาธิบดี แห่งรัฐต่างประเทศ	จำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๕๐๐ บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมาย	ผู้กระทำ	ลักษณะความผิด	ผู้ถูกกระทำ	โทษ
กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๘๘	ผู้ใด	แสดงความอาฆาตมาดร้าย หรือหมิ่นประมาท	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมเหสี มกุฎราชกุมาร หรือ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน	จำคุกไม่เกิน ๗ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท
มาตรา ๑๐๐	ผู้ใด	แสดงความอาฆาตมาดร้าย หรือหมิ่นประมาท	พระราชโอรส พระราชธิดา ในสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวไม่ว่ารัชกาล หนึ่งรัชกาลใด	จำคุกไม่เกิน ๓ ปี และปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท
มาตรา ๑๑๓	ผู้ใด	แสดงความอาฆาตมาดร้าย หรือหมิ่นประมาท	พระราชอาชิตี พระมเหสี พระราชสวามี ผู้ที่จะ สืบต่อราชสมบัติ หรือประธานาธิบดี ของประเทศใดๆ	จำคุกไม่เกิน ๓ ปี และปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒	ผู้ใด	หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือ แสดงความอาฆาตมาดร้าย	พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์	จำคุกตั้งแต่ ๓ ปี ถึง ๑๕ ปี
มาตรา ๑๑๓	ผู้ใด	หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือ แสดงความอาฆาตมาดร้าย	ราชาธิบดี ราชนิ ราชสวามี รัชทายาท หรือประมุขแห่ง รัฐต่างประเทศ	จำคุกตั้งแต่ ๑ ปี ถึง ๗ ปี หรือ ปรับตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาท ถึง ๑๔,๐๐๐ บาท

จากการเปรียบเทียบของคํ่าประกอบความผิดของกฎหมายทั้ง ๔ ฉบับดังกล่าวข้างต้น มีข้อสังเกต คือ กฎหมายตราสามดวงนั้น มีแต่เพียงบทบัญญัติความผิดในกรณีการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ไทยเท่านั้น หากได้มีบทบัญญัติความผิดกรณีการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์หรือประมุขแห่งรัฐต่างประเทศไม่ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเพิ่งมาปรากฏในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘

ส่วนบทบัญญัติความผิดในกรณีการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์นั้น เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า ในบทบัญญัติกฎหมายทั้ง ๔ ฉบับ มีองค์ประกอบความผิดที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เพียงแต่มีรูปแบบในการบัญญัติ และการใช้ถ้อยคำในกฎหมายที่แตกต่างกันออกไปเท่านั้น แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ความแตกต่างของบทบัญญัติระหว่างกฎหมายทั้ง ๔ ฉบับคือ ในพระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗๒ นั้น บัญญัติแต่เพียงความผิดในกรณีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์เท่านั้น มิได้รวมไปถึงพระมเหสี พระมหาอุปราช พระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ หรือพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่น ๆ ด้วยแต่ประการใด

ส่วนในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๔ ได้รวมเอาบทบัญญัติความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ พระบรมราชตระกูลของไทย และประมุขแห่งรัฐต่างประเทศเข้าไว้เป็นมาตราเดียวกัน โดยมีระวางโทษเท่ากัน ถึงแม้ว่าพระราชกำหนดฉบับดังกล่าวจะมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองเกียรติยศของประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในกฎหมายตราสามดวงก็ตาม แต่กระนั้น กฎหมายยังวางเงื่อนไขในการลงโทษเอาไว้ด้วย โดยหากในรัฐต่างประเทศนั้น ไม่มีบทบัญญัติให้ลงโทษผู้กระทำการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ไทย แม้ว่าจะมีการหมิ่นประมาทประมุขแห่งรัฐต่างประเทศนั้น ๆ ในราชอาณาจักรไทย รัฐบาลต่างประเทศนั้นก็ไม่สามารถร้องขอให้รัฐบาลไทยฟ้องร้องและลงโทษผู้กระทำการหมิ่นประมาทนั้นได้^{๑๓} นอกจากนี้ ตามพระราชกำหนดดังกล่าวให้ความคุ้มครองแต่เฉพาะพระมหากษัตริย์ หรือประธานาธิบดีแห่งรัฐต่างประเทศเท่านั้น มิได้รวมถึงพระบรมราชตระกูลพระองค์อื่น ๆ หรือรัชทายาทด้วย

^{๑๓} พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มาตรา ๔.

ครั้นเมื่อมีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จึงได้มีการแบ่งแยก
 ฐานความผิดหมิ่นประมาทประมุขแห่งรัฐต่างประเทศออกไปเป็นอีกมาตราหนึ่งต่างหาก และใน
 บทบัญญัติดังกล่าว ก็ไม่มีเงื่อนไขในการลงโทษดังเช่นที่ปรากฏในพระราชกำหนดลักษณ
 หมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ อีกต่อไป ดังนั้น หากมีการ
 หมิ่นประมาทประมุขแห่งรัฐต่างประเทศในราชอาณาจักร รัฐบาลไทยสามารถดำเนินการฟ้องร้อง
 ดำเนินคดีได้ทันที นอกจากนี้ ยังได้ขยายขอบเขตการให้ความคุ้มครองรวมไปถึงพระมหากษัตริย์
 พระสวามี และรัชทายาท ของประมุขแห่งรัฐต่างประเทศนั้นด้วย ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการหนึ่ง
 คือ ในประเด็นของอัตราโทษ เดิมในพระราชกำหนดลักษณหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อย
 คำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ความผิดฐานหมิ่นประมาทประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ มีระวาง
 อัตราโทษเดียวกับความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ไทย แต่ในกฎหมายลักษณะอาญา
 ร.ศ.๑๒๗ ความผิดฐานหมิ่นประมาทประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ มีระวางอัตราโทษที่ต่ำกว่า
 ความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ไทย

นอกจากนั้น กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ยังได้เพิ่มฐานความผิดใหม่
 คือ ความผิดฐานหมิ่นประมาทพระราชโอรส พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์ ตามมาตรา ๑๐๐
 ซึ่งดังที่ได้ศึกษามาแล้วว่า บทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ นี้ น่าจะได้รับอิทธิพลในการบัญญัติมาจาก
 ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม และประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา
 ๗๖ แต่ในเวลาต่อมา เมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบ
 สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
 เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ บทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ นี้จึงได้ถูกยกเลิกไป จนกระทั่งมีการร่างประมวลกฎหมาย
 อาญา พ.ศ.๒๔๘๕ บทบัญญัติในกลุ่มนี้ จึงเหลืออยู่เพียง ๒ มาตรา คือ ความผิดฐานหมิ่นประมาท
 พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการ ตามมาตรา ๑๑๒ และ ความผิดฐาน
 หมิ่นประมาท ราชธิดา ราชินี ราชสวามี รัชทายาท หรือประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ตามมาตรา
 ๑๓๓ ส่วนองค์ประกอบความผิดนั้น ก็ไม่แตกต่างไปจากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ตามที่
 ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ ๓ ดังกล่าวข้างต้น

๔.๓.๓ ภาพรวมของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทตั้งแต่กฎหมายตราสามดวง จนถึง ประมวลกฎหมายอาญา

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทตามที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง จนถึงประมวลกฎหมายอาญาแล้ว สามารถสรุปประเด็นดังต่อไปนี้

(๑) กฎหมายตราสามดวง ไม่มีการแบ่งบทบัญญัติออกเป็นคดีแพ่ง และคดีอาญาดังนั้น บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในพระไอยการฉบับต่าง ๆ จึงมีทั้งที่เป็นความผิดทางแพ่ง และความผิดอาญาปะปนกันไป บางกรณีเป็นความผิดทางแพ่ง แต่บางกรณีเป็นความผิดอาญา ในขณะที่ นับแต่มีพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ตลอดจนจนถึง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูหมิ่นและหมิ่นประมาทจึงเป็นความผิดอาญาโดยสมบูรณ์

(๒) รูปแบบวิธีการบัญญัติกฎหมายที่แตกต่าง คือ บทบัญญัติที่ปรากฏในบทพระไอยการฉบับต่าง ๆ ในกฎหมายตราสามดวง จะมีการบัญญัติความผิดที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะกรณี (conclude individual) มีการบรรยายถึงลักษณะของการกระทำความผิดเป็นรายละเอียดของข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด ซึ่งจะมีข้อดี คือ กฎหมายมีความชัดเจน ตรงไปตรงมา แม้จะต้องกำหนดรายละเอียดในบทบัญญัติมาก แต่ทำให้เกิดความบิดพลิ้วในการตีความกฎหมายได้น้อย แต่ในทางตรงกันข้าม เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบวิธีการบัญญัติบทมาตราในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ , กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา แล้ว จะเห็นได้ว่า มีบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นกรณีทั่วไป (abstract general) ที่มีลักษณะเป็นองค์ประกอบความผิด(Tatbestan) มากกว่าที่จะเป็นองค์ประกอบในข้อเท็จจริง (Tatsache) ซึ่งมีความยืดหยุ่น สามารถนำมาปรับใช้เข้ากับข้อเท็จจริงที่มีความหลากหลายได้มากกว่ากฎหมายตราสามดวง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าวิธีการบัญญัติกฎหมายเช่นนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายต่างประเทศโดยสมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นจุดที่พลิกรูปแบบวิธีการบัญญัติกฎหมายดั้งเดิมที่มีมาแต่สมัยกฎหมายตราสามดวง

(๓) ส่วนในด้านแนวความคิดทางกฎหมาย ของบทบัญญัติในกฎหมายทั้ง ๔ ฉบับนั้น มีความแตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดในทางกฎหมายของ นักกฎหมายไทย โดยแต่เดิมนั้นกฎหมายตราสามดวง ยอมรับว่า การค้าต่อหน้า ซึ่งเป็นกระทำ อันมีลักษณะใกล้เคียงกับการคดโกงซึ่งหน้าในประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันนี้ เป็นความผิดที่สำคัญ สามารถฟ้องร้องให้ดำเนินคดีกันได้เท่านั้น ในขณะที่หากมีการค้าลับหลัง หรือกล่าวใส่ความลับหลังแล้ว กฎหมายจะไม่ถือให้เอาเป็นถ้อยเป็นความ นำมาฟ้องร้องกันไม่ได้ เนื่องจากถือว่าการคดโกงซึ่งหน้านั้น ผู้ถูกค้าได้รับความเสียหายโดยตรง แต่การค้าใส่ความลับหลังนั้น ผู้ถูกค้าไม่ได้ยินกับหู จึงถือว่าเป็นเรื่องของการนินทาว่าร้าย ผู้ถูกใส่ความลับหลังไม่ได้รับความเสียหายโดยตรง แต่ในขณะที่ นับแต่มีพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จ ออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ตลอดจนจนถึง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา ความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือการใส่ความ มีบทบาทความสำคัญมากกว่าการคดโกงซึ่งหน้า ด้วยเหตุผลที่ว่า การใส่ความต่อบุคคลอื่น ทำให้ข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทนั้นแพร่หลายไปในสังคมมากขึ้น ทำให้ผู้ถูกใส่ความเสื่อมเสียชื่อเสียงในสังคม ได้รับความดูหมิ่นเกลียดชังจากประชาชน ที่ทราบข้อความอันเป็นการใส่ความนั้น ผู้ถูกใส่ความจึงได้รับความเสียหายโดยตรง และเป็นความเสียหายที่แพร่กระจายไปในวงกว้าง ในขณะที่การคดโกงซึ่งหน้านั้น เป็นเรื่องที่กระทำลงต่อหน้าผู้ถูกคดโกงโดยตรง ไม่ได้แพร่หลายไปสู่สังคมในวงกว้าง ดังนั้น จึงถือว่าผู้ที่ถูกคดโกงซึ่งหน้า ได้รับความเสียหายน้อยกว่า

(๔) นอกจากนี้ ถึงแม้กฎหมายตราสามดวงจะยอมรับว่า การค้า หรือการคดโกงซึ่งหน้า เป็นความผิดที่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีกันได้ แต่โดยทั่วไปแล้ว เมื่อพิจารณาจากโทษที่ปรากฏแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการปรับไหม ซึ่งเป็นมาตรการของกฎหมายแพ่งเพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกค้า ดังนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้ร่างกฎหมายตราสามดวงมีแนวความคิดเกี่ยวกับกรณีนี้ว่าเป็นการละเมิดด้วยคำคำ เป็นเรื่องระหว่างบุคคล ที่บุคคลฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายต่อเกียรติยศชื่อเสียงจากคำคำของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายจึงสมควรได้รับการเยียวยาชดใช้ความเสียหาย ซึ่งเป็นหลักการของเรื่องละเมิด ตามกฎหมายแพ่งในปัจจุบันนี้ หากแต่ในกรณีของการคดโกงซึ่งหน้า ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา ในปัจจุบันถือว่าเป็นความผิดอาญาในชั้นลหุโทษ

(๕) บทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวง และพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาท ด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ไม่ได้มีการแบ่งแยกการกระทำความผิด ออกเป็นการดูหมิ่นซึ่งหน้า และการหมิ่นประมาท โดยบทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวงนั้น มีการบัญญัติตามรายละเอียดของข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีไป จึงมีบทบัญญัติทั้งในลักษณะของการ กระทำอันเป็นดูหมิ่น และการกระทำอันเป็นการหมิ่นประมาทหลายมาตรากระจัดกระจายกันทั่วไป ส่วนในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ นั้น กฎหมายใช้เพียงแต่คำว่า หมิ่นประมาท เท่านั้น แต่ก็น่าจะมีความหมายรวมถึงการ กระทำทั้งเป็นการดูหมิ่น และการหมิ่นประมาทด้วยการใส่ความ ซึ่งการแบ่งแยกการกระทำ ความผิดออกเป็นการดูหมิ่น และการหมิ่นประมาทนี้ มีขึ้นเมื่อมีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ แต่คำว่าหมิ่นประมาทนี้ ยังคงมีความหมายรวมทั้ง การกระทำอันเป็นการดูหมิ่น และ การหมิ่นประมาท จนกระทั่งมีการร่างประมวลกฎหมายอาญา จึงได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน

(๖) คำว่า หมิ่นประมาท ในกฎหมายแต่ละฉบับ มีความหมายไม่เหมือนกัน ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงพัฒนาการทางความคิดทางกฎหมายของนักกฎหมายไทย ซึ่งจาก การศึกษาในบทที่ ๒ โดยสรุปแล้ว คำว่าหมิ่นประมาทที่ปรากฏในกฎหมาย มีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

(๖.๑) คำว่า หมิ่นประมาท ในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วย การพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ มีความหมายรวมถึง การดูหมิ่น และการ หมิ่นประมาทด้วยการใส่ความ

(๖.๒) คำว่า หมิ่นประมาท ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มีความหมายแตกต่างกันไปดังนี้ คือ

ก. คำว่า หมิ่นประมาท ในมาตรา ๕๘ , มาตรา ๑๐๐ และมาตรา ๑๑๓ มีความหมายรวมถึงการดูหมิ่น และการหมิ่นประมาทด้วยการใส่ความ

ข. คำว่า หมิ่นประมาท ในมาตรา ๑๑๔, มาตรา ๑๑๖ และมาตรา ๑๕๑ มีความหมายแต่เฉพาะการกระทำอันเป็นการดูหมิ่น

ค. คำว่า หมิ่นประมาท ในมาตรา ๒๘๒ มีความหมายแต่เฉพาะ การหมิ่นประมาทด้วยการใส่ความ

(๖.๓) คำว่า หมิ่นประมาท ในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ มีความหมายแต่เฉพาะการหมิ่นประมาทด้วยการใส่ความเท่านั้น

(๗) บทบัญญัติบางมาตราในพระไอยการในกฎหมายตราสามดวง มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการส่อ คำ ว่า คู่ อันมีลักษณะคล้ายกับการหมิ่นประมาท แต่จะต้องเป็นกรณีที่กำลังหาว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาใส่ความนั้น ได้กระทำความผิดกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เฉพาะแต่ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งหลักสำคัญตามกฎหมายตราสามดวง คือ จะต้องเป็นการส่อ คำ ว่า คู่ ด้วยข้อความที่ไม่เป็นความจริง ผู้นั้นจึงจะมีความผิดที่จะต้องถูกลงโทษ แต่ถ้าหากข้อความที่กำลังหาว่าเป็นความจริง ผู้นั้นจะไม่มีผิดเลย ซึ่งต่างจากหลักการในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ , กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญา ที่ไม่ว่าข้อความที่หมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง หรือเท็จ ผู้กระทำก็ต้องมีความผิดและต้องรับโทษทั้งสิ้น

(๘) บทบัญญัติในเรื่องการพิสูจน์ว่า ข้อความที่มีผู้กล่าวอ้างนั้นเป็นความจริง เป็นหลักสำคัญตามกฎหมายตราสามดวง ที่จะทำให้ผู้กล่าวอ้างนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ก็มีข้อยกเว้นในบางกรณี ที่ถึงแม้ว่าข้อความที่กำลังหาว่าเป็นความจริง แต่ผู้กล่าวอ้างก็ต้องรับโทษอยู่ แต่โทษที่ได้รับอาจเบาลง เช่น กรณีคำสบประมาทที่เคยเป็นชู้กันก่อน หรือเคยเป็นขี้มาาก่อน ตามพระไอยการลักษณะวิวาทคำดี มาตรา ๓๗ วรรค ๒ หรือพระไอยการลักษณะฝ่าฝืน มาตรา ๒๘ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่มีการพิสูจน์ความจริงของข้อความนี้ ถ้าพิจารณาจากหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นข้อพิสูจน์ในเรื่องส่วนตัวโดยแท้ แต่ถึงอย่างไรก็ดี เรื่องการพิสูจน์ความจริงของข้อความที่หมิ่นประมาทกันดังนี้ มิได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติของพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ด้วย แต่ครั้งเมื่อมีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จึงได้มีการบัญญัติไว้ใน มาตรา ๒๘๔ และต่อมา ได้มีการบัญญัติไว้ใน มาตรา ๓๓๐ แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญว่า จำเลยจะสามารถขอให้มีการพิสูจน์ความจริงของข้อความได้ ก็ต่อเมื่อไม่ใช่การใส่ความในเรื่องส่วนตัว และเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน และถ้าหากจำเลยพิสูจน์ได้ว่าข้อความนั้นเป็นความจริง จำเลยไม่ต้องรับโทษ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีแนวความคิดที่แตกต่างไปจากบทพระไอยการในกฎหมายตราสามดวง

(๙) บทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการดูหมิ่นซึ่งหน้า หรือการดูหมิ่นด้วยการโฆษณา ตามมาตรา ๓๓๕ (๒) และ (๓) แห่ง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และมาตรา ๓๕๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ กฎหมายได้จัดลำดับความสำคัญอยู่ในชั้นความผิดสุหุโทษ ซึ่งมีอัตราโทษเบา แต่ไม่มีบทบัญญัติให้ถือว่าการดูหมิ่นซึ่งหน้านั้นเป็นความผิดที่สามารถยอมความได้ ทั้งที่เรื่องการดูหมิ่นซึ่งหน้านั้น เป็นความผิดต่อส่วนตัวระหว่างผู้ดูหมิ่น กับผู้ถูกดูหมิ่น โดยแท้

แต่ในทางกลับกัน บทบัญญัติเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท ตามมาตรา ๒๘๒ แห่งกฎหมาย
ลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และ มาตรา ๓๒๖ แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งเป็น
บทบัญญัติที่มีระวางโทษสูงกว่า กลับมีบทบัญญัติกำหนดให้ถือเป็นความผิดส่วนตัว ที่สามารถ
ยอมความได้ ตามมาตรา ๒๘๗ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ และ มาตรา ๓๓๓ แห่ง
ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕

๔.๔ แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่น่าจะมีผลต่อบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและ หมิ่นประมาทในอนาคต

จากการศึกษาถึงพัฒนาการของความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทผ่านทาง
กฎหมายฉบับต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายในเรื่องนี้ ได้มีพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงมาตลอด
จนกระทั่งปัจจุบันนี้ แม้ว่าบทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ตามที่ปรากฏในประมวล
กฎหมายอาญา จะได้บัญญัติมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๕๕ และจนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลากว่า ๕๐ ปีแล้ว
แม้โดยทั่วไป จะไม่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านของหลักการและแนวความคิดทางกฎหมาย แต่ก็ได้
มีความพยายามที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงโทษทางอาญาในความผิดฐานนี้เสมอมา โดยจะสังเกตได้ว่า
ตลอดช่วงระยะเวลาที่บังคับใช้ตามประมวลกฎหมายอาญานี้ บทบัญญัติความผิดฐานหมิ่นประมาท
มีการแก้ไขเพิ่มเติมโทษให้สูงขึ้นถึง ๓ ครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครั้งล่าสุด เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่ง
เป็นความริเริ่มของฝ่ายบริหาร โดยอ้างว่าสถานการณ์ทางสังคมมีความเปลี่ยนแปลง และมีผู้กระทำ
ความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทมากขึ้น จึงสมควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมโทษให้สูงขึ้น อีกทั้ง
ยังมีความพยายามในการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการหมิ่นประมาททางแพ่ง ให้มีการชดเชยค่าสินไหม
ทดแทนในอัตราตายตัวที่สูงและผูกพันกับการพิจารณาคดีทางอาญา ดังที่ได้ศึกษารายละเอียดมาแล้ว
ในบทที่ ๒ ดังกล่าวนั้น จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า แนวโน้มของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่น
และหมิ่นประมาทในกฎหมายไทย จึงน่าจะอยู่ในรูปของการแก้ไขเพิ่มเติมโทษให้สูงมากขึ้นอีก
มากกว่าที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของบทบัญญัติดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของพัฒนาการกฎหมายไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า ปัญหาความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า ซึ่งเคยเป็นปัญหาสำคัญ เป็นบทบัญญัติหลักในเมื่อครั้งสมัยที่ บพพระไอยการตามกฎหมายตราสามดวงมีผลใช้บังคับ ได้ลดบทบาทความสำคัญลงมาก จนกลายเป็นเพียงความผิดหูโธษในกฎหมายอาญา แต่ในทางกลับกัน ความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการ โฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้มีความสำคัญขึ้นมาแทนที่ ซึ่งจะสังเกตได้จากความ พยายามในการเพิ่มโทษของผู้กระทำผิดให้สูงขึ้นทั้งสามครั้งดังกล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติที่มีระวางโทษทางอาญาสูงที่สุด คือ บทบัญญัติความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการ โฆษณา ทั้งนี้ เพราะกฎหมายพิจารณาเห็นความสำคัญว่า การหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณานั้น ยิ่งเป็นการเผยแพร่ข้อเท็จจริงที่เป็นการใส่ความให้แพร่หลาย ระดับความร้ายแรงของความเสียหายจึง มากกว่าการหมิ่นประมาททั่วไป ดังนั้นผู้กระทำความผิดจึงสมควรต้องระวางโทษสูงตามส่วนแห่ง ความร้ายแรงนั้น ซึ่งหลักเกณฑ์และแนวความคิดดังกล่าวนี้ เป็นหลักสากลที่ใช้ทั่วไปในกฎหมาย อาญาของนานาประเทศ ดังนั้น จึงสามารถพิจารณาได้ว่า ในปัจจุบันนี้ กฎหมายอาญาให้ความสำคัญกับกรณีของการหมิ่นประมาทด้วยการ โฆษณามากที่สุด

แต่หากพิจารณาในมุมกลับ บทบัญญัติความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทด้วยการ โฆษณา แม้ว่าจะเป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการถูกใส่ความด้วยการ โฆษณาก็ตาม แต่บทบัญญัตินี้ ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาในปัจจุบันขึ้นมาว่า บทบัญญัติ ความผิดอาญาดังกล่าวนี้นั้น เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล อัน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองตาม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights, 1948.) หรือไม่ ซึ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ปรากฏในข้อ ๑๙ ซึ่งมีหลักการว่า

“ บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในการมีความคิดเห็นและแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ซึ่งสิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความคิดเห็นโดยปราศจากการสอดแทรก และที่จะแสวงหา รับ ตลอดจนการแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็น โดยผ่านสื่อใด ๆ โดยมีต้องคำนึงถึงเขตแดน”

แต่อย่างไรก็ดี การที่บุคคลใดจะแสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดนั้น ในบางครั้ง การแสดงความคิดเห็นนั้นอาจจะเป็นการกระทบกระเทือนกับเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลอื่นได้ ซึ่งสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลนี้ ก็ได้รับการรับรองว่าเป็นสิทธิสากลเช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.๑๙๔๘ ข้อ ๑๒ ความว่า

“ การเข้าไปสอดแทรกโดยผลการในกิจส่วนตัว ครอบครัว เคหะสถาน การส่งข่าวสาร ตลอดจนการโจมตีต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะทำได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจากการสอดแทรก และการโจมตีดังกล่าว ”

ดังนั้น ปัญหาสำคัญของความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทในปัจจุบันนี้ จึงเป็นปัญหาในประเด็นของการสร้างดุลยภาพระหว่างสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล โดยไม่ให้กระทบกระเทือนกับสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มบุคคลที่เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยเสี่ยงในการละเมิดต่อดุลยภาพระหว่างสิทธิทั้งสองดังกล่าวมากที่สุด คือ สื่อมวลชน ผู้เผยแพร่โฆษณาข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ผู้สื่อข่าว ไม่ว่าจะป็นสื่อด้านใดก็ตาม ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ก็ล้วนแต่อยู่ในภาวะที่เสี่ยง ซึ่งอาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและอาญาในข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาได้มากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจาก ภารกิจหลักสำคัญของผู้สื่อข่าว คือ การเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ตนทราบจากการทำข่าวให้สาธารณชนทั่วไปได้ทราบ ซึ่งแม้ว่าการนำเสนอข่าวสารของคนนั้นจะกระทำด้วยเจตนาบริสุทธิ์ก็ตาม แต่ก็ยากที่จะหลีกเลี่ยง มิให้มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน คือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้สื่อข่าวและผู้มีอำนาจในรัฐบาล และพรรคการเมืองในนานาประเทศ ในประเด็นของการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของรัฐบาล ผลประโยชน์ทับซ้อนของนักการเมือง การเผยแพร่ข้อมูลอันสงสัยว่าจะมีการทุจริตประพฤติมิชอบในวงการเมืองและราชการ ตลอดจนไปจนถึงการเปิดเผยพฤติกรรมส่วนบุคคลของสมาชิกพรรคการเมืองและบุคคลในภาคราชการต่าง ๆ ซึ่งไม่ว่าข้อมูลเหล่านั้น จะเป็นความจริงหรือไม่ก็ตาม หากทำให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาในข่าวนั้นได้รับความกระทบกระเทือนต่อเกียรติยศชื่อเสียงแล้ว ก็ล้วนแต่เป็นความผิดอาญาในฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาทั้งสิ้น ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้สื่อข่าวก็มักจะอ้างเสมอว่า ผู้มีอำนาจรัฐใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือในการข่มขู่คุกคามสื่อ อันเป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตามข้อ ๑๕ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในขณะที่ผู้ที่ถูกสื่อกล่าวหาในข่าวนั้น ก็อ้างว่าตนถูกละเมิดสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงตามข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เช่นเดียวกัน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สื่อมวลชนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ต่างตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาในความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจปกครองในรัฐบาล ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศแอลจีเรีย เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๖ Mohammed Benchicou อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ รายวัน Le Matin ถูกจับกุมและถูกฟ้องคดีอาญาในข้อหาหมิ่นประมาทประธานาธิบดี Abdelaziz Bouteflika โดยการตีพิมพ์หนังสือ ที่มีชื่อว่า Bouteflika , Une Imposture Algérienne. ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งของประธานาธิบดี Bouteflika โดยศาลได้มีคำพิพากษา เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๗ ว่า Benchicou มีความผิดในข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา และถูกจำคุกเป็นเวลา ๒ ปี และถูกปรับเป็นเงินประมาณ ๒๘๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ รัฐบาลแอลจีเรียได้มีคำสั่งให้ปิดสำนักพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ Le Matin รวมทั้งสั่งห้ามจำหน่ายหนังสือเรื่องดังกล่าวอีกด้วย^{๓๗}

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในองค์กรสื่อสารมวลชน และองค์กรทางด้านสิทธิมนุษยชน เพราะนับได้ว่าเป็นกรณีที่ต้องกำราบผู้ใช้อำนาจรัฐ ใช้อำนาจของกฎหมายอาญาในความผิดฐานหมิ่นประมาท มาเป็นเครื่องมือปิดกั้นสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับการทุจริตประทุพทุฒิมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนทั่วไปไม่ทราบข้อเท็จจริง ทำให้สื่อสารมวลชนแขนงอื่นไม่กล้ารายงานเสนอข่าวที่อาจทำให้คนต้องถูกฟ้องเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา และน่าจะเป็นผลเสียต่อประโยชน์ของประเทศชาติในอนาคตมากกว่า ดังนั้น จึงได้มีการรวมตัวกันของกลุ่มสื่อสารมวลชนและนักเรียกร้องสิทธิมนุษยชนในระดับสากล โดยใช้ชื่อองค์กรว่า ARTICLE 19 ตามบทบัญญัติข้อ ๑๙ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.๑๙๔๘ มีพันธกิจในการดูแลและเรียกร้องให้รัฐบาลในแต่ละประเทศ รับรองและให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็นและการรับรู้ข่าวสารโดยปราศจากการแทรกแซง ปิดบัง และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง รวมถึงมีความพยายามในการนำเสนอร่างกฎหมายมาตรฐานสากล หรือ Model Law ในประเด็นที่ว่าด้วย การหมิ่นประมาทในทางอาญา โดยองค์กรนี้มีความเห็นว่า “ สมควรที่รัฐบาลในทุกประเทศจะต้องยกเลิกความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท คือ การยกเลิกโทษจำคุกและปรับเสีย โดยการหมิ่นประมาทนั้น ควรจะเป็นแต่เฉพาะคดีแพ่ง คือ หากพบว่ามีความผิดจริง ก็ควรจะมีแต่การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้เท่านั้น ”^{๓๘}

^{๓๗} <http://www.algeria.com/forums/showthread.php>

^{๓๘} <http://www.article19.org/>

โดยหลักการเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท ตามที่องค์กร ARTICLE 19 นำเสนอนั้น ปรากฏในหลักการเรื่อง Defining Defamation : Principles on Freedom of Expression and Protection of Reputation ซึ่งได้รับความเห็นพ้องโดย The UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression และ The OSCE Representative on Freedom of the Media ซึ่งมีหลักการโดยสังเขปดังต่อไปนี้^{๔๕}

หลักการที่ ๑ : เสรีภาพในความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็น และข้อมูลข่าวสาร

บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งสิทธิเสรีภาพนี้อาจถูกจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมาย อันมีไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลเท่านั้น

การจำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลอื่นนั้น จะต้องแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งและคำนึงถึงความเหมาะสมในสังคมประชาธิปไตย

หลักการที่ ๒ : กฎหมายว่าด้วยการหมิ่นประมาท

กฎหมายอันว่าด้วยการหมิ่นประมาทนั้นจะมีได้ก็แต่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความคุ้มครองต่อเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลโดยแท้

หลักการที่ ๓ : การหมิ่นประมาทต่อองค์กรสาธารณะ

องค์กรสาธารณะทุกประเภทสมควรที่จะถูกจำกัดสิทธิมิให้กล่าวอ้างใช้ประโยชน์จากการดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการหมิ่นประมาทได้

หลักการที่ ๔ : ความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท

การหมิ่นประมาทไม่ควรจะเป็นความผิดในทางอาญา และในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งควรใช้กฎหมายว่าด้วยการหมิ่นประมาท ตามกฎหมายแพ่งเท่านั้น

หลักการที่ ๕ : กระบวนวิธีพิจารณาความ

การดำเนินคดีหมิ่นประมาท ควรมีอายุความ ๑ ปี นับแต่ที่ข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทนั้นถูกเผยแพร่

^{๔๕} <http://www.article19.org/pdfs/standards/definingdefamation.pdf>

หลักการที่ ๖ : การให้ความคุ้มครองแหล่งข้อมูลข่าวสาร

นักข่าวและผู้ดำเนินรายการสื่อสารมวลชนทุกประเภทมีสิทธิที่จะไม่เปิดเผยชื่อและที่มาของแหล่งข่าวของตน

หลักการที่ ๗ : การพิสูจน์ความจริง

ในทุกกรณี หากมีการพิสูจน์ได้ว่าข้อความนั้นเป็นความจริง ผู้โฆษณาข้อความย่อมไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

หลักการที่ ๘ : ผู้มีตำแหน่งทางการเมืองและปกครอง

กฎหมายว่าด้วยการหมิ่นประมาท ไม่ควรมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองต่อบุคคลผู้มีตำแหน่งทางการเมืองและการปกครองเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะมิตำแหน่ง หรือสถานะใดก็ตาม

หลักการที่ ๙ : ความรับผิดชอบในการโฆษณา

แม้ว่าข้อความที่ปรากฏต่อสาธารณชนทั้งหลายนั้น เมื่อได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นข้อความที่ไม่เป็นความจริง หากว่าผู้โฆษณานั้นได้กระทำไปเพื่อป้องกันสาธารณประโยชน์ หรือมีเจตนาบริสุทธิ์ ผู้นั้นย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานจากกฎหมายว่า ผู้นั้นได้กระทำไปโดยมีความรับผิดชอบในการโฆษณา

หลักการที่ ๑๐ : การแสดงความคิดเห็น

บุคคลไม่ควรถูกฟ้องร้องอันเนื่องมาจากการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตของตน

หลักการที่ ๑๑ : ข้อยกเว้นความรับผิด

ข้อความอันได้ยกอ้างมาโดยถูกต้องจากรายงานการประชุมขององค์กรนิติบัญญัติหรือรายงานกระบวนการพิจารณาของศาล หรือสิ่งอื่นในทำนองเดียวกัน ไม่ถือเป็นการหมิ่นประมาท

หลักการที่ ๑๒ : ขอบเขตของความรับผิด

บุคคลไม่สามารถถูกฟ้องเป็นคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทได้ หากว่าตนมิใช่ผู้เขียนข้อความ, บรรณาธิการ, หรือผู้พิมพ์โฆษณา และไม่รู้ หรือไม่มีเหตุผลอันควรรู้ได้ว่าข้อความนั้นเป็นการหมิ่นประมาท

หลักการที่ ๑๓ : หลักการในการเยียวยาความเสียหาย

การเยียวยาชดใช้ความเสียหายควรพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละกรณี ๆ ไป

หลักการที่ ๑๔ : การเยียวยาความเสียหายในลักษณะที่มีใช้ทรัพย์สิน

ศาลควรพยายามอย่างยิ่งที่จะตัดสินให้มีการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีหมิ่นประมาทในลักษณะที่มีใช้ประโยชน์ในเชิงทรัพย์สิน ก่อนที่จะตัดสินให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

หลักการที่ ๑๕ : การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ศาลจะตัดสินให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ ก็ต่อเมื่อพิจารณาเห็นว่าการเยียวยาด้วยวิธีอื่นนั้น ยังไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่บุคคลนั้นได้รับ

หลักการที่ ๑๖ : คำสั่งห้ามชั่วคราว

ในกรณีที่สำนักพิมพ์แห่งใดแห่งหนึ่งมีกรณีหมิ่นประมาท ศาลไม่ควรมีคำสั่งให้สำนักพิมพ์นั้นหยุดพิมพ์ชั่วคราว ยกเว้นเสียแต่ในกรณีที่เป็นการหมิ่นประมาทอย่างร้ายแรง หรือยังคงมีการพิมพ์ข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทนั้นมาโดยต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

หลักการที่ ๑๗ : คำสั่งห้ามถาวร

คำสั่งให้สำนักพิมพ์ยุติการพิมพ์โดยถาวรนั้น ต้องปรากฏในคำพิพากษาของศาลหลังจากที่ได้ดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอย่างเต็มรูปแบบและรับฟังพยานหลักฐานโดยเที่ยงธรรมแล้วเท่านั้น ซึ่งกำหนดระยะเวลาอันต้องกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในกฎหมาย

หลักการที่ ๑๘ : ค่าสินไหมทดแทน

ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น ศาลพึงใช้ความระมัดระวังคำนึงถึงระดับขีดความสามารถในการชดใช้ และคำนึงถึงหลักเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

หลักการที่ ๑๙ : ผู้ฟ้องที่มีเจตนาร้าย

ผู้ถูกฟ้องในคดีหมิ่นประมาทควรได้รับประโยชน์และความคุ้มครองทางกฎหมายในกรณีที่ผู้ฟ้องนั้นมีเจตนาร้าย และมุ่งประสงค์ที่จะละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมากกว่าที่จะฟ้องเพื่อปกป้องเกียรติยศชื่อเสียงของตนเอง

ซึ่งหลักการทั้ง ๑๕ ข้อนี้ ได้รับการเผยแพร่ และเป็นที่ยอมรับจากนักกฎหมายในระดับสากล และได้มีการอ้างอิงหลักการในการร่างบทบัญญัติของกฎหมายความผิดฐานหมิ่นประมาทของบางประเทศด้วย เช่น The Uniform Correction or Clarification of Defamation Act ซึ่งร่างโดย The National Conference for Commissioners on Uniform State Laws, 1993.^{๕๖} ซึ่งเป็นเสมือน Model Law ในเรื่องความผิดฐานหมิ่นประมาทของประเทศสหรัฐอเมริกา และรัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้รับเอาร่างกฎหมายฉบับนี้มาเป็นแม่แบบในการร่างกฎหมายภายในรัฐ คือ The Law of Georgia on Freedom of Speech and Expression, 2004. ด้วย^{๕๗} และมีบางประเทศที่ได้ยกเลิกความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทโดยสิ้นเชิง และกำหนดให้การหมิ่นประมาทเป็นบทบัญญัติที่มีความรับผิดชอบแพ่งเท่านั้น ได้แก่ ประเทศกานา ได้มีการยกเลิกเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๔ และประเทศศรีลังกา เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๕^{๕๘} นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ที่ประชุมสมัชชานิติบัญญัติแห่งชาติก็ประชุม ก็ได้มีมติเห็นชอบให้มีการแก้ไขกฎหมายอาญา เพื่อยกเลิกประมวลกฎหมายอาญาในคดีอาญาฐานหมิ่นประมาท และให้คงเหลือแต่เพียงประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่^{๕๙}

กรณีดังกล่าวจึงเป็นที่น่าสนใจว่า กระแสทรรศน์ของสังคมโลกที่มีต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยจะมุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงดุลยภาพในหลักการให้ความคุ้มครองต่อสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล โดยอาศัยบทบัญญัติตามกฎหมายแพ่งเป็นเกณฑ์สำคัญ แทนที่จะมุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองด้วยหลักเกณฑ์ของกฎหมายอาญา ซึ่งอาจจะถูกมองในแง่คดีได้ว่า เป็นการใช้โทษทางอาญาเป็นเครื่องมือในการแก้แค้นทดแทน นอกจากนี้ การลงโทษทางอาญาแต่เพียงประการเดียว ก็เพียงแต่จะทำให้บุคคลที่ถูกฟ้องคดีอาญาได้รับโทษต่อเนื่องตัวร่างกายเท่านั้น หากได้เป็นช่องทางเยียวยาให้ผู้ถูกหมิ่นประมาทได้รับการชดเชย ให้เหมาะสมต่อความเสียหายไม่ เพราะฉะนั้นแล้ว การดำเนินคดีหมิ่นประมาทโดยใช้หลักเกณฑ์และวิธีการบังคับของกฎหมายแพ่งจึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายมากกว่าการดำเนินคดีอาญา ซึ่งแนวความคิดที่ผู้เขียนได้นำเสนอมาดังกล่าวนี้ อาจจะมีผลกระทบต่อแนวความคิดและการบัญญัติกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทของประเทศไทยได้ ซึ่งจะต้องพิจารณาดูต่อไปในอนาคต.

^{๕๖} <http://www.law.upenn.edu/bll/ulc/fnact99/1990s/uccda93.pdf>

^{๕๗} http://www.ifj-asia.org/files/ifj_defamation_lr.pdf

^{๕๘} Ibid.

^{๕๙} หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันเสาร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑๐๓๐๔.